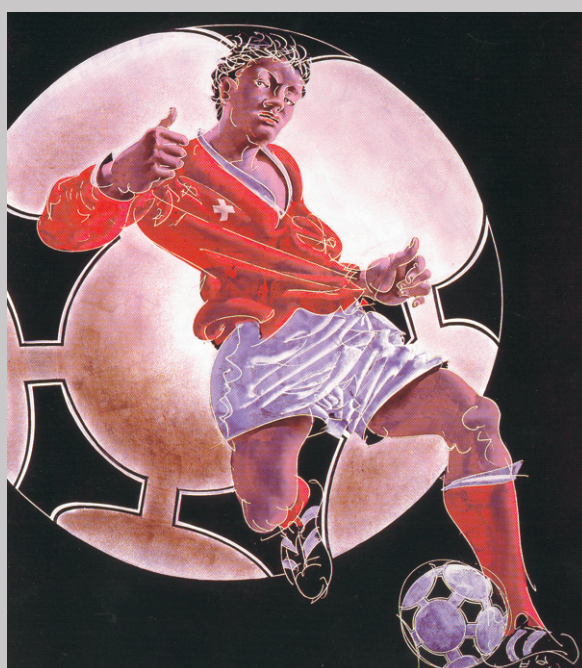

SPORTSKI LOGOS

godina 12, broj 22, 2014. god.

SPORTSKI LOGOS
NAUČNO-STRUČNI ČASOPIS

SPORTSKI LOGOS
*NAUČNO-STRUČNI ČASOPIS***Izdavač**

Nastavnički fakultet Mostar
Odsjek za sport i zdravlje

Za izdavača

dr. sci. Asim Peco

Glavni urednik

dr. sci. Ekrem Čolakhodžić

Odgovorni urednik

dr. sci. Almir Popo

Redakcija časopisa

dr. Izet Rađo, dr. Nijaz Skender, dr. Ekrem Čolakhodžić, dr. Damir Đedović, dr. Munir Talović, dr. Lejla Salihamidžić, dr. Husnija Kajmović, dr. Almir Popo, dr. Rijad Novaković

Sekretar redakcije

dr. sci. Damir Đedović

Recenzentski odbor

prof. dr. Izet Rađo (BiH), prof. dr. Maja Kazazić (BiH), prof. dr. Ivica Radovanović (Republika Srbija), prof. dr. Žarko Kostovski (Republika Makedonija), prof. dr. Farid Ljuca (BiH), prof. dr. Branimir Mikić (BiH), prof. dr. Nusret Smajlović (BiH), prof. dr. Munir Talović (BiH), doc. dr. Ekrem Čolakhodžić (BiH), prof. dr. Nijaz Skender (BiH), prof. dr. Asim Peco (BiH), prof. dr. Husnija Kajmović (BiH), dr. sci. Almir Popo (BiH), dr. sci. Rijad Novaković (BiH), dr. sci. Izet Bajramović (BiH)

Lektor-korektor

prof. Sanja Merzić

Naslovna strana

prof. dr. Mirsad Begović, akademski slikar
Reprodukcije na naslovnoj strani - Hans Enri, iz kataloga "Sport Passion", Olimpijski muzej,
Lozana

Adresa

Univerzitetski sportsko-rekreacioni centar "Midhat Hujdur-Hujka"
88104 Mostar
Kontakt telefon: 036/514-212
Godina 12, broj 22 (2014)

Štampa: „IC štamparija“ Mostar
Časopis izlazi dva puta godišnje
Tiraž: 200 primjeraka

Indexirano u: Index Copernicus; EBSCOHost; COBISS.BA

SADRŽAJ

Aldvin Torlaković, Munir Talović, Gordana Manić, Eldin Jelešković EFEKTI SPORTSKO-EDUKACIJSKOG MENADŽMENTA U SPECIFIČNIM PROGRAMIMA SPORTSKE ŠKOLE.....	4
Zehrudin Jašarević, Indira Jašarević TRANSFORMACIJA USVOJENOSTI MOTORIČKOG ZNANJA UČENICA OD PETOG DO OSMOG RAZREDA U JEDNOGODIŠNJEM NASTAVNOM PROCESU.....	13
Amir Topoljak, Sulejman Kendić, Adem Salihagić ISTRAŽIVANJE ZDRAVSTVENOG SPORTA U REGIONALNOM SPORTSKOM TURIZMU.....	18
Nedžad Vuk, Fuad Bajraktarević, Zinaida Malović SOCIODEMOGRAFSKI PODACI I SPREMNOSTI NA RIZIK I INICIJATIVU U OSTVARIVANJU ZADATIH CILJEVA MENADŽERA.....	26
Lejla Salihamidžić, Faris Varešlija LATENTNA STRUKTURA BAZIČNO-MOTORIČKOG PROSTORA KOD STUDENTICA.....	33
Faris Varešlija UTJECAJ SISTEMA PREDIKTORA SITUACIONE EFIKASNOSTI KOŠARKAŠA NA KRITERIJSKU VARIJABLU UKUPNO PROVEDENOG VREMENA NA PARKETU.....	39
Upute za autore.....	45

Aldvin Torlaković
Munir Talović
Gordana Manić
Eldin Jelešković

EFEKTI SPORTSKO-EDUKACIJSKOG MENADŽMENTA U SPECIFIČNIM PROGRAMIMA SPORTSKE ŠKOLE

Izvorni naučni rad

Sažetak

Cilj istraživanja bio je analiziranje i utvrđivanje efikasnost sportsko-edukacijskog menadžmenta u specifičnim programima sportske škole (škola plivanja). Ispitivanje je provedeno na uzorku od 1.538 učenika četvrtih razreda (787 dječaka i 751 djevojčica) iz 45 osnovnih škola sa područja Kantona Sarajevo, BiH (školska 2011/12. godina). Generalni zadatak menadžmenta bio je organizacija, distribucija i kontrola realizacije sportsko-edukacijskog programa. Podaci o efikasnosti realizacije programa plivanja dobijeni su mjerenjem istih varijabli u dvije vremenske tačke (prije i poslije programa). Za analizu rezultata testiranja korišten je T-test za zavisne uzorke (differences are significant at $p < 0,050$) kao i procentualna analiza. Za stavove ispitanika korištena je petostepena skala u kojoj su bili ponuđeni odgovori na pitanja. Rezultati T-testa su pokazali visoku statističku značajnost kod varijabli za procjenu znanja plivanja ($p = ,000$), kao i u ukupno preplivanoj dionici izraženoj u metrima ($p = ,000$). Na osnovu analize ankete o utiscima prema aktivnostima u kojima su bili uključeni, jasno se vidi da je program bio dobro planiran i stručno prilagođen velikoj većini ispitanika. Na osnovu dobijenih rezultata može se zaključiti da je primjenjeni model sportsko-edukacijskog menadžmenta pokazao efikasnu koordinaciju svih segmenata, što se pozitivno odrazilo na edukaciju osnovnih plivačkih elementa kod ispitanika.

Ključne riječi: organizacija i upravljanje u sportu, plivanje, vanškolske i vannastavne aktivnosti

THE EFFECTS OF SPORT-EDUCATIONAL MANAGEMENT IN SPECIFIC PROGRAMS OF SPORT SCHOOLS

Original scientific paper

Abstract

The aim of the research was analyzing and stating the efficiency of sport-educational management in specific sport schools program/curriculum (swimming school). The research itself had been conducted on sample comprising of 1.538 pupils of 4th grade (787 boys and 751 girls), from 45 Elementary schools from Sarajevo Canton, Bosna and Herzegovina (school year 2011/2012). General task of management was organization, distribution and control of carrying out the sport-educational program. Data collected on the efficiency of program realization had been obtained by measuring of the same variables within two time points (prior and after the curriculum). For the purpose of test analysis T-test for subordinate samples has been used (differencies are significant at $p < 0.050$) as well as a percentage analysis. As for the attitudes of the examinees, a five degree scale was used with multiple choice answers. The results of T-test have shown a high statistical significance with variables used for evaluation of swimming knowledge ($p = ,000$), as well as at total swam out distance presented in meters ($p = ,000$). On the basis of poll analysis in regard to the impressions on conducted activities, it is clear as the program has been well planned and skill adjusted to great majority of examinees. According to results, it is possible to conclude that applied model of sport-educational management had shown the efficient coordination of all segments, that had a positive impact on education of the basic swimming elements at examinees.

Key words: organization and management in sports, swimming, extracurricular activities

1. UVOD

Pretpostavka je da će napretku i razvoju kineziologije kao struke i kao naučnog polja moći najviše doprinostiti što bolje obrazovani kadrovi (Jukić i sar., 2010). Može se reći da je menadžment u sportu, naučna i praktična disciplina koja se shvata kao proces planiranja, organizovanja, vođenja i kontrole, kako bi se ostvario prethodno postavljeni cilj (Đukić, 2011). Naime, jedan je od osnovnih ciljeva tjelesnog vježbanja školske djece jeste pozitivan utjecaj na sve njihove bazično-motoričke sposobnosti. Dodatna tjelesna aktivnost, prema većini dosadašnjih istraživanja (Nićin, 2000; Marius, 2009; Ružić, 2011; Torlaković, 2013) povećava pozitivne efekte kako tjelesnog razvoja tako i motoričke sposobnosti djece. Važno je naglasiti da dva sata nastave tjelesnog i zdravstvenog odgoja sedmično nije dovoljno za zadovoljavanje biološke potrebe učenika za kretanjem, a posebno da značajnije utječe na transformaciju njihovih sposobnosti i ostalih dimenzija ličnosti učenika (Torlaković, 2010). Stoga je uloga sportsko-edukacijskog menadžmenta od iznimne važnosti za pripremu i realizaciju specifičnih modela vannastavnih i vanškolskih sportskih aktivnosti za učenike.

Upravo taj organizacijski oblik rada ima za cilj smanjenje razlike između naučno dokazane potrebe djece i mladih za tjelesnom aktivnošću i njenog stvarnog provođenja u sistemu sportskog odgoja i obrazovanja (Milanović i sar., 2013). Međutim, organi uprave u školama ne mogu uvijek odgovoriti na mnogobrojne obaveze koje se pred njih postavljaju, a naročito ne u situaciji ako se radi o pojačanom interesu učenika za uključivanje u vannastavne, odnosno vanškolske organizacijske oblike rada (Prskalo i sar., 2007).

Odgojno-obrazovni rad u školskoj nastavi realizira se na osnovu godišnjeg programa rada škole koji mora biti zasnovan na nastavnom planu i programu. Vannastavne aktivnosti učenika obuhvataju njihove različite aktivnosti u školi i organizaciji škole izvan programa redovne nastave. Slobodnijom organizacijom, planskim izvođenjem i raznovrsnijim sadržajem vannastavnih aktivnosti, zadovoljavaju se posebne sklonosti i interesovanja učenika, te su site integralni dio odgojno-obrazovnog rada škole. Zadaci i programski sadržaji vannastavnih aktivnosti utvrđuju se godišnjim programom rada škole, u skladu sa standardima, a ostvaruju se putem društava, sekcija, klubova, družina, grupa, učeničkih zadruga i drugih oblika (Skupština KS, 2004). Potrebno je istaći da se škola plivanja, škola skijanja, kao i drugi specifični oblici nastave iz predmeta Tjelesni i zdravstveni odgoj organiziraju i realiziraju u skladu sa nastavnim planom i programom (Skupština KS, 2011). Shodno spomenutom, različite sportske škole ne provode se isključivo zbog ostvarivanja ciljeva i zadaća škole, već im je osnovni cilj zadovoljavanje (povećanih) individualnih potreba učenika za sportskom aktivnošću i kretanjem, te njihov pozitivan utjecaj na razvoj antropološkog statusa djece. Imajući u vidu da je visok nivo sportske nauke, sportske edukacije, trenažne i upravljačke tehnologije, direktno uslovljen ljudskim resursima u sportskom menadžmentu (Malacko, 2008), cilj ovoga istraživanja bio je analiziranje i utvrđivanje efikasnosti organizacije i upravljanja projektno-programskim aktivnostima sportske edukacije učenika (osnovnim elementima plivanja) kroz specifičan program sportske škole.

2. METOD RADA

2.1. Opis istraživanja

Nakon što je pripremljen plan i program specifične sportske škole (učenje plivanja), u okviru vannastavnih aktivnosti za djecu četvrtih razreda osnovnih škola sa područja Kantona Sarajevo (školska 2011/12), određen je sportsko-edukacijski menadžment (tabela 1). Generalni cilj i zadatak menadžmenta bio je organizacija, distribucija i kontrola realizacije sportsko-edukacijskog programa. Kako bi osigurao što kvalitetniji nivo realizacije plana i programa, menadžment je bio u stalnoj koordinaciji sa predstavnicima resornog ministarstva, službenicima općinskih službi za društvene djelatnosti, upravama škola u kojima djeca pohađaju redovnu nastavu i menadžmentom FASTO. Mjesto održavanja programa bio je kompleks nadkrivenog bazena u Sarajevu.

Tabela 1. -Tim – Sportsko-edukacijski menadžment

projekt menadžer	magistar nauka u oblasti sporta i tjelesnog odgoja
supervizori nastave (mentori)	profesori sporta i tjelesnog odgoja
koordinator	diplomirani sociolog
finansijska analitika	diplomirani ekonomista
saradnik za promociju	sportski novinar
edukatori/instruktori	studenati - FASTO

U praksi se pokazalo da je organizacija prijevoza djece do mjesta realizacije ovakvih i sličnih modela sportske škole od velikog značaja za dinamiku i efikasnost realizacije projekta. Shodno tome, u pripreмноj fazi definirani su modeli prijevoza učenika do mjesta realizacije aktivnosti i nazad. Primijenjena su tri modela (tabela 2) organiziranog prijevoza polaznika sportske škole koja su se pokazala vrlo efikasna.

Tabela 2. -Modeli organizacije prijevoza djece

Model prijevoza	Opis modela
1	Za škole iz neposredne blizine plivališta dolazak je bio najjednostavniji, s obzirom da su djeca mogla i sama dolaziti do mjesta realizacije sportske škole.
2	Ovaj model prijevoza učenika ogledao se u organiziranom prijevozu učenika autobusom od škole do plivališta i nazad, u pratnji nastavnika razredne nastave. Pokazao se izuzetno funkcionalnim i realiziran je u organizaciji općinskih službi i školske uprave.
3	Ovaj model podrazumijevao je dolazak učenika do mjesta realizacije sportske škole u pratnji roditelja.

Prije početka realizacije programa u bazenu, roditelji ispitanika su popunili prijavne listove u kojima su navedene osnovne informacije za svakog ispitanika. Na prvom satu provjereno je njihovo plivačko znanje, te su na osnovu inicijalnog testiranja selektirani u homogene grupe. Kao model procijene inicijalnog i finalnog stanja uzete su preplivana dužina izražena u metrima i utisak instruktora na osnovu kojeg su ispitanici selektirani u jednu od slijedećih grupa: neplivač, plutač, poluplivač, plivač početnik i plivač (tabela 3). Program je realizovan u ciklusima od dvanaest sati u deset termina, s tim da su prvi i posljednji sat bili „blok sati“ u sklopu kojih je urađeno inicijalno i finalno testiranje. Rasporedi termina sportske škole plivanja bili su prilagođeni rasporedu redovne nastave u školi (u prijepodnevnim i poslijepodnevnim satima). Neposredni edukatori (instruktori plivanja) bili su studenti master studija Fakulteta sporta i tjelesnog odgoja u Sarajevu u okviru pedagoške prakse, pod mentorstvom diplomiranih profesora sporta. U realizaciji programa učestvovalo je ukupno 59 studenata/edukatora. Radili su sa grupama od 8 do 10 ispitanika. Program škole plivanja realiziran je u blago nagnutom bazenu dubine 40–100 cm, sa prosječnom temperaturom vode od 29,4°C. Programske aktivnosti provođene su tokom jedne školske godine (2011/12). Za svaku grupu ispitanika primijenjen je program kontinuiranih vannastavnih aktivnosti u periodu od 2 sedmice, svaki radni dan po 60 minuta. Svakom ispitaniku u programu škole plivanja ponuđen je anonimni anketni upitnik koji je sadržavao tri pitanja vezana za mišljenje (stav) o sportskoj školi u kojoj je učestvovao. Analizom anketnog upitnika dobiveni su rezultati koji opisuju utiske i stav ispitanika o ovakvom obliku sportske škole kroz vannastavne aktivnosti.

2.2. Uzorak ispitanika

Ispitivanje je provedeno na uzorku od 1.538 ispitanika (učenika četvrtih razreda) iz 45 osnovnih škola sa područja Kantona Sarajevo, Bosna i Hercegovina. Uzorak je činilo 787 dječaka i 751 djevojčica.

2.3. Uzorak varijabli

Testiranje i ocjenjivanje vršio je stručni tim metodom ekspertne procjene prema unaprijed zadatim kriterijima. Ocjena poznavanja plivanja definirana je na osnovu procjene adaptacionih parametara potrebnih za boravak u vodi (tabela 3), kao i preplivane dionice izražene u metrima. Ispitanici su ocijenjeni bročano od 1 do 5 (tabela 4). Radi se o modificiranim kriterijima savjetovališta u Lipiku 1983. godine (Kazazović i sar., 2007).

Tabela 3. - Testovi za procjenu osnovnih elemenata kretanja u vodi

Varijabla	Test/procjena	Mjera/evidencija
GGL	gnjuranje glave	Može/Ne može potopiti glavu pod vodu uz dubok izdah
ROP	ronjenje predmeta	Može/Ne može zaroniti i izvaditi lagani predmet sa dubine od 220 cm
SNP	skok na noge u plitku vodu	Smije/Ne smije skočiti na noge u plitku vodu od 140 cm
SND	skok na noge u duboku vodu	Smije/Ne smije skočiti na noge u vodu dubine 220 cm
PNS	plutanje na stomaku	Može/Ne može plutati na stomaku > 5 sekundi
PNL	plutanje na leđima	Može/Ne može plutati na leđima > 5 sekundi

Tabela 4. -Model ocjenjivanja za varijablu procjene poznavanja plivanja

Ocjena	Procjena kretne radnje
OCJENA 5 – plivač	Samostalno skoči na noge u duboku vodu, prepliva dužinu od najmanje 50 metara, dva stila, i samostalno izađe iz bazena.
OCJENA 4 – plivač početnik	Samostalno skoči na noge u duboku vodu, prepliva slobodnom tehnikom dužinu od najmanje 25 metara i samostalno izađe iz vode.
OCJENA 3 – poluplivač	Samostalno skoči na noge, prepliva slobodnom tehnikom 10–24 metara i izađe iz bazena samostalno ili uz pomoć instruktora.
OCJENA 2 – plutač	Može se kraći period održavati plutanjem na prsima i preplivati slobodnom tehnikom do 10 metara, te izaći iz bazena sam ili uz pomoć instruktora.
OCJENA 1 – neplivač	Nema nikakvih znanja o plivanju.

Anketni list je sadržavao tri pitanja sa ponuđenim odgovorima:

1. Kako doživljavaš program plivanja u sportskoj školi?
2. Kako se osjećaš nakon plivanja?
3. Kako si zadovoljan sadržajem i trenerima u sportskoj školi plivanja?

2.4. Metode obrade rezultata

Podaci o efektima programa plivanja dobijeni su mjerenjem istih varijabli u dvije vremenske tačke, odnosno prije i poslije realizacije programa. Za analizu rezultata inicijalnog i finalnog testiranja korišten je T-test za zavisne uzorke (differences are significant at $p < 0,050$) kao i procentualna analiza. Također, za ispitivanje stavova ispitanika korištena je petostepena skala u kojoj su davani odgovori na ponuđena pitanja. Podaci iz anketnih listića su obrađeni i prezentirani procentualnom statistikom.

3. REZULTATI I DISKUSIJA

Vrijednosti inicijalnih parametara svih testova kojima se vršila procjena poznavanja plivanja pokazuju da se radilo o heterogenoj grupi. Prilikom inicijalnog testiranja provjere poznavanja plivanja, 69,7% ispitanika bili su apsolutni neplivači (grafikon 1). Tokom realizacije programa, dio ispitanika nije uspio savladati traženi minimum, te je evidentirano da je njih 10% i dalje u grupi neplivača. Glavni razlog što ovi ispitanici nisu uspjeli savladati potrebne elemente su izostanci sa programa vježbanja, neprisustvovanje finalnom testiranju te diskontinuitet učestvovanja u sportskoj školi. Kod ispitanika koji su redovno prisustvovali nastavi, program obuke izazvao je proces homogenizacije svih funkcija koje su važne za kretanje u vodi. To se posebno vidi kod elementa adaptacije kao osnovne faze pri obuci neplivača (tabela 5).

Grafikon 1. - Procentualni prikaz rezultata inicijalnog i finalnog testiranja ispitanika o poznavanju plivanja

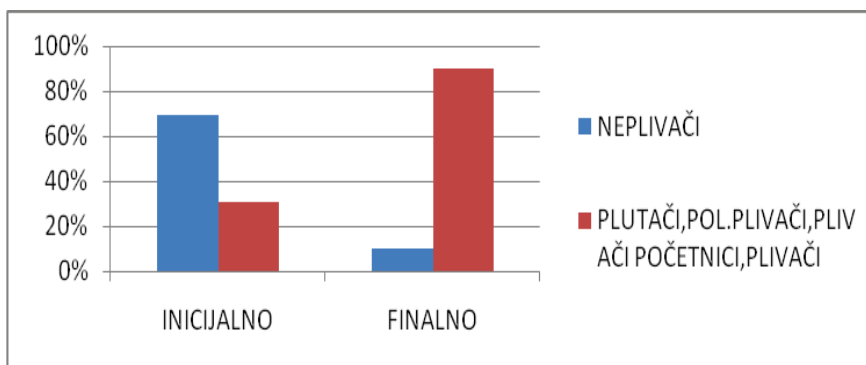

Tabela 5.- Prikaz rezultata osnovnih elemenata za boravak u vodi (adaptacija)

	Gnjuranje glave	Ronjenje predmeta	Skok na noge u plitku vodu	Skok na noge u duboku vodu	Plutanje na stomaku	Plutanje na leđima
Initial	59,3%	52,6%	69,3%	48,2%	48,7%	48%
Final	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Rezultatima T-testa za zavisne uzorke (tabela 6), jasno je vidljiva visoka statistička značajnost kod varijabli za procjenu znanja plivanja ($p = ,000$). Na inicijalnom ocjenjivanju srednja ocjena poznavanja plivanja ispitanika (1,3) bila je u zoni „neplivač“. Prilikom finalnog ocjenjivanja, srednja ocjena ispitanika (3,7) bila je u zoni „plivač-početnik“.

Tabela 6.- Rezultati T-testa za zavisne uzorke za procjenu znanja plivanja.

	Mean	Std.Dv.	N	Diff.	Std.Dv.Diff.	t	df	p
Initial	1,3	,992						
Final	3,7	1,226	1538	-2,02	,98102	-19,08	1537	,000

Diskriminativnim postupcima (tabela 7) evidentna je visoka statistička značajnost ($p = ,000$), te su utvrđena značajna poboljšanja plivačkih performansi, kako u pojedinačno posmatranim parametrima, tako i u ukupno preplivanoj dionici izraženoj u metrima.

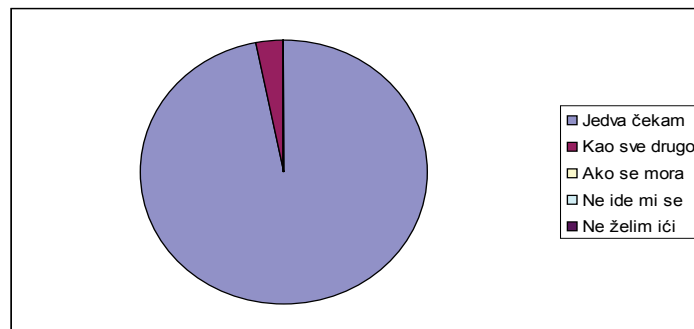
Tabela 7.- Rezultati T-testa za zavisne uzorke za procjenu rezultata preplivanih metara kod inicijalnog i finalnog testiranja

	Mean	Std.Dv.	N	Diff.	Std. Dv. Diff.	t	df	p
1.Class	3,4	7,2						
12.Class	27,2	16,4	1538	-20,85	13,065	-16,38	1537	,000

3.1. Analiza utisaka ispitanika o specifičnom programu sportske škole

Upitnike je popunilo 91,3% polaznika škole. Analizom anketnog upitnika dobiveni su rezultati koji opisuju utiske ispitanika o specifičnom modelu sportske škole.

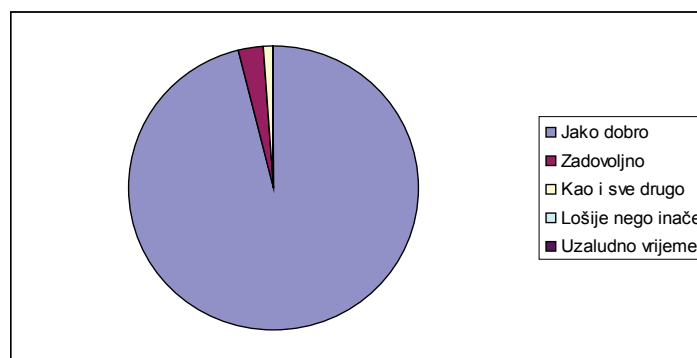
Grafikon 2.- Procentualni prikaz odgovora na anketno pitanje broj 1

Kako doživljavaš program plivanja u sportskoj školi?

Na prvo pitanje: „Kako doživljavaš program plivanja u sportskoj školi?“, 96,7% ispitanika se izjasnilo da jedva čeka da dođe na bazen i pliva, a 2,3% ispitanika se izjasnilo da doživljava program plivanja kao i sve drugo što spada u nastavne i vannastavne aktivnosti (grafikon 2).

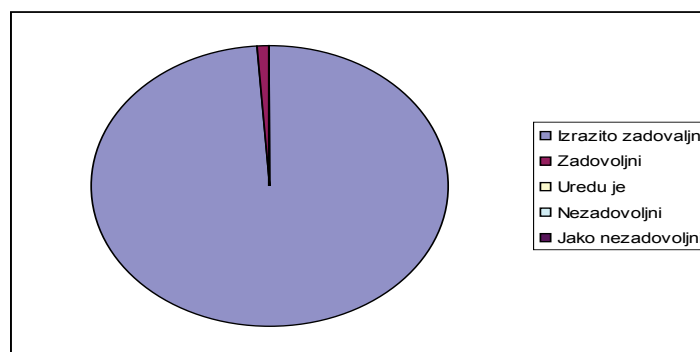
Grafikon 3. - Procentualni prikaz odgovora na anketno pitanje broj 2

Kako se osjećaš nakon plivanja?

Na drugo pitanje: “Kako se osjećaš nakon programskih aktivnosti provedenih u školi plivanja?”, njih 96% se izjasnilo da se osjeća veoma zadovoljno nakon provedenog vremena na bazenu, 3,6% da je zadovoljno, a 0,4% se izjasnilo da nema neki poseban osjećaj nakon bilo koje aktivnosti (grafikon 3).

Grafikon 4.-Procentualni prikaz odgovora na anketno pitanje broj 3

Kako si zadovoljan sadržajem i trenerima u sportskoj školi plivanja?

Na treće pitanje: „Kako si zadovoljan sadržajem i trenerima u sportskoj školi plivanja?“, 98,3% ispitanika izjasnilo se da je izrazito zadovoljno sadržajem ili programom koji se provodio tokom njihovog boravka na bazenu, a 1,7% se izjasnilo da je zadovoljno sadržajem programa na bazenu (grafikon 4).

Kao što se i očekivalo na inicijalnom testiranju, veliki broj ispitanika imao je sa veoma skromno znanje o osnovnim elementima plivanja. Rezultati finalnog testiranja pokazuju značajno poboljšanje kod svih ispitanika koji su redovno prisustvovali programu sportske škole. Ukupno 90% ispitanika je na kraju programa dobilo ocjenu od 2 do 5 (dijagram 1). Na osnovu ankete o utiscima prema aktivnostima u kojima su bili uključeni, jasno se vidi da je program bio dobro planiran i stručno prilagođen velikoj većini. Iz prezentiranih rezultata može se vidjeti da znatan broj djece u četvrtom razredu osnovne škole u KS ne poznaje osnovne elemente plivanja, jer ranije nisu bili uključeni u plivačke sportske škole. Ovi rezultati potvrđuju slične studije (Matušan, 2007) u kojima se ukazuje na vrlo mali postotak učenika koji se bave sportskom aktivnošću izvan nastave ili izvan škole. Iako nastavnici tjelesnog odgoja održavaju sportske sekcije unutar škole, to zasigurno nije dovoljno. Stoga bi jedna od glavnih zadata sportsko-educacijskog menadžmenta trebala biti mobilizacija i privlačenje što većeg broja djece u sportske škole i klubove. Ovaj model specifičnog programa sportske škole pokazao se efikasnim iz više segmenata. Ispitanici su u znatnoj mjeri savladali osnovne plivačke elemente i tako ostvarili preduslove za uključivanje u naprednije sportsko-educacijske programe. Osim toga, sportsko-educacijski tim uspio je da kod svih ispitanika stvori pozitivan stav o ovom i sličnim modelima specifične sportske škole. Na osnovu spomenutih činjenica potvrđuju se navodi sličnih istraživanja (Petrović, 2010), da specifičan program nastave tjelesnog odgoja, ako je na adekvatan i metodološki pravilan način organizirana i provedena, itekako pozitivno utječe na gotovo sve segmente ličnosti učenika. Tako se stvaraju uslovi da djeca koja pokažu nadarenost za sportove u vodi, mogu i trebaju biti usmjerena ka takmičarskom sportu u sportskim klubovima. U prilog ovome idu i konstatacije sličnih istraživanja (Marijanović, 2013) u kojima se navodi da je od velike važnosti izbor odgovarajuće sportske grane, kao i određivanje pravog momenta u razvoju djeteta kada treba početi trenirati u klubovima. Također, dobijeni rezultati idu u prilog zaključcima ranijih studija (Pavlov, 1988; Bartoluci, 2004; Segic, 2004; Naumovski, 2005), te se konstatuje da ocjenjivanje znanja u sportskim aktivnostima može biti primijenjeno i u sportsko-educacijskom menadžmentu. Treba istaći da su u ovom istraživanju, kao dio sportsko-educacijskog tima, važnu ulogu imali i studenti specijalističkog studija Fakulteta sporta i tjelesnog odgoja (edukatori). Na taj način su imali mogućnost da teorijska znanja primjene u praksi. Dobijeni rezultati pokazuju da su edukatori bili veoma efikasni u realizaciji poslova koje su obavljali. Ovim se potvrđuje konstatacija (Jukić i sar., 2010) da se ovakav i sličan način nastave, kao i pedagoška praksa (uz druge aktivnosti Fakulteta sporta i tjelesnog odgoja), usmjeravaju prema podizanju kvalitete nastave primjenom novih tehnologija interaktivnog poučavanja te kontinuiranog praćenja i vrednovanja efikasnosti nastavnog procesa.

4. ZAKLJUČAK

Na osnovu dobijenih rezultata istraživanja može se zaključiti da vannastavne i vanškolske sportske aktivnosti imaju važnu ulogu u odgojno-obrazovnom procesu djece. Međutim, da bi specifični modeli sportske škole bili kvalitetno organizirani i realizirani, neophodno je jasno definiranje uloge sportsko-educacijskog menadžmenta koji vodi takvu aktivnost. Za organiziranje ovakvih i sličnih programa, potrebne su adekvatne informacije o metodološkim postupcima na osnovu kojih se definiraju kompetentnosti stručnjaka u sportskom menadžmentu. To svakako može i treba da bude u interesu potencijalnih menadžera iz oblasti sportske edukacije. Rezultati istraživanja

ukazuju na važnost planiranja i programiranja, što zapravo predstavlja stalnu aktivnost menadžera. Te aktivnosti su najvećim dijelom usmjerene na usklađivanje ljudskih i materijalnih resursa, adekvatnu raspodjelu rada, davanje jasnih instrukcija i zadataka, te insistiranje na odgovornosti kako pojedinaca tako i tima. Dobijeni rezultati sugeriraju da je primijenjeni model sportsko-edukacijskog menadžmenta pokazao efikasnu koordinaciju svih segmenata, što se pozitivno odrazilo na sportsku edukaciju ispitanika.

5. LITERATURA

1. Bartoluci, M. i suradnici. (2004). *Menadžment u sportu i turizmu*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Kineziološki fakultet, Ekonomski fakultet.
2. Đukić, M., Marijanović, R., Habić, V. (2011). *Management camp handball*. Management in sport 2 (2), 38–43.
3. Jukić, I., Babić, V. (2010). *Education of kinesiology professionals at the university study of kinesiology*. Hrvatski naučno stručni skup o menadžmentu u turizmu i sportu: zbornik radova, 1 (1), 132–139.
4. Kazazović, B., Đedović, D., Popo, A., Mekić, M. (2007). *Efekti transformacionih procesa u nastavi (obuci) plivanja mlađeg školskog uzrasta*. Drugi međunarodni simpozij „Nove tehnologije u sportu“, Sarajevo. Zbornik radova NTS, 324–328.
5. Malacko, J. (2008). *Modelovanje strategijskog menadžmenta u sportu*. Journal Sport Science 1 (1), 12–17.
6. Marijanović, R., Perović, A., Habić, V. (2013). *Sport training in primary and secondary education*. 8th International Conference Management in sport, Belgrade. Conference Proceedings, 196 –200.
7. Marius, V., Dulgheru, M. (2009). *Comparative study concerning the somatic development at early scholar age*. Ovidius University Annals, Series Physical Education and Sport / Science, Journal Movement and Health, 9 (2), 344–439.
8. Matušan, M. (2007). *Mogućnost omasovljavanja sporta učenika kroz školske sportske klubove*. Zbornik 16. ljetne škole kineziologa, Poreč. 16, 317–322
9. Milanović, D., Čustonja, Z., Šalaj, S. (2013). *Izvanastavne sportske aktivnosti učenika srednjih škola: specifičnosti treninga i natjecanja u školskom sportu*. Zbornik radova. 22. ljetne škole kineziologa Republike Hrvatske.
10. Naumovski, A. (2005). *Prilog potrebe za objektivniju i egzaktniju primenu kvalitativnih metoda u sportskom menadžmentu*. I Međunarodna konferencija “Menadžment u sportu”, Fakultet za menadžment u sportu Univerziteta “Braća Karić”, Beograd, 39–44.
11. Nićin, Đ. (2000). *Antropomotorika*. Novi Sad: Fakultet fizičke kulture.
12. Prskalo, I., E. Ružić, I. Mašić, (2007) *Materijalno-tehnički uvjeti za provedbu organizacijskih oblika rada u tjelesnom odgojno-obrazovnom području*. Zbornik 16. ljetne škole kineziologa, Poreč. (16), 482–486.
13. Ružić, E. (2011). *Izvanastavni oblici rada u funkciji realizacije cilja tjelesne i zdravstvene kulture*. Zbornik 20. ljetne škole kineziologa.
14. Segić, S. (2004). *Menadžment i menadžeri u tranziciji sporta*. Banja Luka: Centar za stručno obrazovanje i usavršavanje trenera, Centar za sport.
15. Skupština Kantona Sarajevo (2004). *Okvirni Zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini*. Službene novine Kantona Sarajevo, 01-02-13276/04
16. Skupština Kantona Sarajevo (2011). *Zakon o izmjenama i dopunama zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju*. Službene novine Kantona Sarajevo 31/11

17. Torlaković, A., Kebat, R. (2010). *Effects of the program of water polo school on transformation processes of motor capabilities of boys*. Processing of 5th International Symposium, Youth sport 2010, Ljubljana, Slovenija
18. Torlaković, A., Kebat, R. (2013). *The effects of the program of Universal sports school on motor capabilities of boys in the elementary school*. Book of Abstract International Scientific Conference, Belgrade, Serbia

Korespondencija:

Aldvin Torlaković
Olimpijski bazen Otoka
Bulevar Meše Selimovića 83-b
71000 Sarajevo
Tel : +387 33 773 850
e-mail: aldvint@gmail.com

Zehrudin Jašarević
Indira Jašarević

TRANSFORMACIJA USVOJENOSTI MOTORIČKOG ZNANJA UČENICA OD PETOG DO OSMOG RAZREDA U JEDNOGODIŠNJEM NASTAVNOM PROCESU

Izvorni naučni rad

Sažetak

Sa ciljem da se utvrdi stepen usvojenosti kretnih struktura djevojčica uzrasta od 11 do 15 godina u vremenskom periodu od jedne nastavne godine, primijenjene su varijable za procjenu usvojenosti nastavne građe iz oblasti odbojke, košarke i rukometa. Dobiveni rezultati istraživanja su pokazali da je najveći napredak uočen kod onih situaciono-motoričkih testova koji su determinisani vremenskom dimenzijom, odnosno kod kojih rezultat zavisi od bazičnih motoričkih sposobnosti, agilnosti, okretnosti i tehničkog znanja manipulisanja loptom.

Ključne riječi: djevojčice uzrasta 11-15 godina, motoričko znanje, diskriminativna analiza

TRANSFORMATION OF MOTOR APPLIED KNOWLEDGE FEMALE STUDENTS FIFTH TO EIGHT GRADE IN ONE-YEAR TEACHING PROCESS

Original scientific paper

Abstract

With the aim to determine the level of acquisition movement structures of girls aged 11-15 years in the period of one academic year, have been applied variables to estimate the acquisition of teaching materials in the field of volleyball, basketball and handball. The results of the research showed that the greatest improvement was observed in those situational motor tests which are determined time dimension, where the result depends on the basic motor skills of agility and technical knowledge manipulation ball.

Keywords: girls ages 11-15 years, motor knowledge, discriminant analysis

1. UVOD

Proces usvajanja motoričkog znanja je višegodišnji proces koji se sukcesivno odvija kroz faze iradijacije, diferencijacije, stabilizacije i automatizacije. Prve dvije faze usvajanja motoričkih znanja najčešće su vezane za peti i šesti razred osnovne škole, gdje se učenici prvi put susreću sa pojedinim tehnikama sportskih disciplina, da bi se proces usvajanja motoričkog znanja najčešće završio fazom stabilizacije, dok je automatizacija kretanja najčešće vezana za trenažni proces. Iz koncepcije tjelesnog i zdravstvenog odgojno-obrazovnog područja, njegovih brojnih organizacijskih oblika rada, može se zaključiti da se opći ciljevi i zadaće tog odgojno-obrazovnog područja, te posebne i specifične zadaće tjelesne i zdravstvene kulture mogu ostvariti samo putem odgojno-obrazovnog procesa (Findak, 2001). Potreba za sistematskim i kvalitetnim provođenjem tjelesnog i zdravstvenog odgoja od najranijih dana ne potječe samo iz promijenjenog načina života, već i iz činjenice da su u savremenim uslovima života i rada sve ugroženije upravo one funkcije i sposobnosti organizma koje se tjelesnim i zdravstvenim odgojem mogu brzo i efikasno mijenjati, razvijati i usavršavati (Džibrić, Dž., 2010).

2. METOD RADA

2.1. Uzorak ispitanika

Populacija iz koje je odabran uzorak su djevojčice uzrasne dobi od 11 do 15 godina.

2.2. Uzorak varijabli

➤ Uzorak varijabli za procjenu stepena usvojenosti kretnih struktura iz oblasti košarke

Za procjenu stepena usvojenosti kretnih struktura iz oblasti košarke, primijenjeni su situaciono-motorički testovi kojima se utvrdilo poznavanje osnovnih elemenata tehnike: vođenje lopte, dodavanje i hvatanje lopte, i šut na koš.

1. Bacanje i hvatanje lopte o zid u trajanju 30 sekundi (MZKOŠ1)
2. Vođenje lopte u slalomu (MZKOŠ2)
3. Šut na koš u trajanju 30 sekundi (MZKOŠ3)

➤ Uzorak varijabli za procjenu stepena usvojenosti kretnih struktura iz oblasti odbojke

Za procjenu stepena usvojenosti kretnih struktura iz oblasti odbojke, primijenjeni su situaciono-motorički testovi kojima se utvrdilo poznavanje osnovnih elemenata tehnike: serviranje, odbijanje lopte prstima i podlakticama.

1. Tenis servis (MZODB1)
2. Gađanje cilja preko mreže iz osnovnog stava (MZODB2)
3. Odbijanje podlakticama u krugu za 30 sekundi (MZODB3)

➤ Uzorak varijabli za procjenu stepena usvojenosti kretnih struktura iz oblasti rukometa

Za procjenu stepena usvojenosti kretnih struktura iz oblasti rukometa, primijenjeni su situaciono-motorički testovi kojima se utvrdilo poznavanje osnovnih elemenata tehnike rukometa: dodavanje i hvatanje lopte, vođenje lopte i šut na gol.

1. Bacanje i hvatanje lopte o zid za 30 sekundi (MZRUK1)
2. Vođenje lopte u slalomu (MZRUK2)
3. Sedmerci (MZRUK3)

➤ Uzorak varijabli za procjenu stepena usvojenosti kretnih struktura iz oblasti nogometa

Za procjenu stepena usvojenosti kretnih struktura iz oblasti nogometa, primijenjeni su situaciono-motorički testovi kojima se utvrdilo poznavanje osnovnih elemenata tehnike nogometa:

1. Žongliranje loptom u 30 sekundi (MZNOG1)
2. Vođenje lopte u slalomu (MZNOG2)
3. Snaga udarca (MZNOG3)

3. REZULTATI I DISKUSIJA

U tabeli 1. analizirane su varijable za procjenu stepena usvojenosti motoričkog znanja košarke, odbojke i rukometa prvog i drugog mjerenja, te globalne kvantitativne promjene koje su se desile primjenom programskih sadržaja realizovanih u toku jedne školske godine. Kao što se može vidjeti, pojedinačno su analizirane uzrasne kategorije djevojčica sa setom od devet primijenjenih situaciono-motoričkih testova.

Tabela 1. -Rezultati diskriminativne analize motoričkog znanja djevojčica inicijalnog i finalnog mjerenja

	Canonical Correlation	Wilks' Lambda	Chi-square	df	Sig.
11–12 godina	,695	,517	100,017	9	,000
12–13 godina	,676	,543	90,070	9	,000
13–14 godina	,707	,486	107,994	9	,000
14–15 godina	,533	,715	50,724	9	,000

11–12 god.	Function	12–13 god.	Function	13–14 god.	Function	14–15 god.	Function
RDODLOP	,804	KDODLOP	,587	RVOĐLOP	-,669	KDODLOP	,526
KVOĐLOP	-,504	RVOĐLOP	-,539	KVOĐLOP	-,427	RVOĐLOP	-,462
OSERVIS	,405	RSEDMER	,436	KŠUTKOŠ	,327	KVOĐLOP	-,429
RVOĐLOP	-,400	OSERVIS	,372	RSEDMER	,303	OGORODB	,416
KŠUTKOŠ	,322	KVOĐLOP	-,339	RDODLOP	-,112	KŠUTKOŠ	,397
ODONODB	,200	KŠUTKOŠ	,273	ODONODB	-,106	OSERVIS	,280
OGORODB	,197	OGORODB	,266	KDODLOP	,089	ODONODB	-,154
KDODLOP	,172	ODONODB	-,145	OGORODB	,058	RSEDMER	,122
RSEDMER	,079	RDODLOP	-,122	OSERVIS	,017	RDODLOP	-,059

11–12 god.	Function	12–13 god.	Function	13–14 god.	Function	14–15 god.	Function
GROUP	1	GROUP	1	GROUP	1	GROUP	1
1	-,961	1	-,911	1	-1,023	1	-,627
2	,961	2	,911	2	1,023	2	,627

Na osnovu vrijednosti rezultata Wilks' Lambda, Chi-square i stepena slobode (df) može se uočiti da je kod svakog pojedinačno analiziranog uzrasta djevojčica statistička značajnost razlika na nivou $p < 0.01$, ali na osnovu vrijednosti rezultata kanoničke korelacije ($R_c = .70$) može se ustanoviti da se najveći stepen transformacije desio kod uzrasta od 13 do 14 godina. Na osnovu vrijednosti rezultata ortogonalnih projekcija manifestnih varijabli na izolovanu diskriminativnu funkciju kod tog uzrasta, može se zaključiti da se najveći stepen transformacije desio kod onih motoričkih znanja čiji rezultat zavisi od motoričke sposobnosti agilnosti i preciznosti, a to je kod vođenja lopte u rukometu (RVOĐLOP) i košarci (KVOĐLOP) te šutu na koš (KŠUTKOŠ) i izvođenju sedmeraca (RSEDMER). Druga po veličini vrijednost koeficijenta kanoničke korelacije je kod uzrasta od 11 do 12 godina ($R_c = .69$). Kod tog uzrasta najveće projekcije na izolovanu diskriminativnu funkciju imale su varijable dodavanja i hvatanja lopte u rukometu (RDODLOP), zatim vođenje lopte u košarci (KVOĐLOP), tenis servisa u odbojci (OSERVIS), vođenja lopte u rukometu (RVOĐLOP) i šut na koš (KŠUTKOŠ). Dakle, evidentno je da je kod ovog uzrasta došlo do pozitivne transformacije većeg broja situaciono-motoričkih testova za procjenu nivoa motoričkog znanja, a razlog za to je najvjerojatnije što se djevojčice tog uzrasta prvi put susreću sa navedenim sportskim igrama, pa vrlo brzo usvajaju nova motorička znanja. Identična situacija

je uočena i kod uzrasta od 12 do 13 godina, pa se prethodna diskusija odnosi i na taj uzrast. Veličina vrijednosti koeficijenta kanoničke korelacije iznosi ($R_c = .67$). Najveće ortogonalne projekcije na izolovanu funkciju imale su varijable dodavanje lopte u košarci (KDODLOP), vođenje lopte u rukometu (RVOĐLOP), izvođenje sedmerca u rukometu (RSEDMER), izvođenje servisa u odbojci (OSERVIS) i vođenje lopte u košarci (KVOĐLOP). Najmanji, ali ipak značajan koeficijent kanoničke korelacije ($R_c = .53$) prisutan je kod uzrasta od 14 do 15 godina. Značajne projekcije na izolovanu diskriminativnu funkciju imale su one varijable koje su bile značajne i kod prethodnih uzrasta.

Tabela 2. -Rezultati diskriminativne analize transformacije motoričkog znanja inicijalnog i finalnog mjerenja cjelokupnog uzorka

Canonical Correlation	Wilks' Lambda	Chi-square	df	Sig.
,497	,753	175,822	9	,000
Function				
RVOĐLOP	-,767			
KVOĐLOP	-,615			
KŠUTKOŠ	,478			
KDODLOP	,466			
OSERVIS	,392			
RSEDMER	,341			
OGORODB	,298			
RDODLOP	,176			
ODONODB	-,086			

CENTROIDI	
1	-,572
2	,572

U tabeli 2 su dati rezultati diskriminativne kanoničke analize cjelokupnog uzorka djevojčica od 11 do 15 godina. Analizom rezultata u tabeli može se vidjeti da je dobijena jedna statistički značajna diskriminativna funkcija koja ima dosta visok koeficijent kanoničke korelacije ($R_c = .47$), što nam ukazuje u kojoj je korelaciji skup primijenjenih podataka na osnovu kojih smo vršili diskriminativnu analizu i rezultati u diskriminativnoj funkciji. Najveće ortogonalne projekcije na diskriminativnu funkciju imaju varijable vođenja lopte u rukometu (RVOĐLOP) i košarci (KVOĐLOP), šuta na koš (KŠUTKOŠ), dodavanja lopte u košarci (KDODLOP), tenis servisa u odbojci OSERVIS) i izvođenja sedmerca u rukometu (RSEDMER). Evidentno je da je najveći napredak između inicijalnog i finalnog mjerenja uočen kod onih situaciono-motoričkih testova koji su determinisani vremenskom dimenzijom, odnosno kod kojih rezultat zavisi od bazičnih motoričkih sposobnosti, agilnosti okretnosti i tehničkog znanja manipulisanja loptom. Značajne transformacije su uočene i kod situaciono-motoričkih testova čiji rezultat zavisi i od motoričke sposobnosti – preciznosti.

4. ZAKLJUČAK

U cilju utvrđivanja stepena usvojenosti kretnih struktura djevojčica uzrasta od 11 do 15 godina u vremenskom periodu od jedne nastavne godine, primijenjena je diskriminativna analiza. Rezultati istraživanja su pokazali da je kod ovog uzrasta došlo do pozitivne transformacije većeg broja situaciono-motoričkih testova za procjenu nivoa motoričkog znanja. Najveći napredak između inicijalnog i finalnog mjerenja uočen je kod onih situaciono-motoričkih testova koji su determinisani vremenskom dimenzijom. Na osnovu do sada iznesenih zapažanja može se zaključiti da djevojčice u uzrastu od 11 do 15 godina ispoljavaju visok stepen apsorpiranja novih motoričkih kretnih i stilizovanih struktura, a koje su osnova tehnike sportskih igara. Dakle, zaključak i preporuka bi bili da se odustane od dosadašnje pedagoške prakse prema kojoj su sportske igre koje su tretirane u ovom istraživanju isključivo „rezervisane“ za muški dio populacije.

5. LITERATURA

1. Džibrić, Dž. (2010). *Transformacioni efekti određenih antropoloških dimenzija učenika trećih razreda osnovne škole pod utjecajem programskih sadržaja nastave tjelesnog i zdravstvenog odgoja*. Doktorska disertacija, Univerzitet u Tuzli.
2. Findak, V. (1984). *Transformacija antropometrijskog statusa učenika kao jedan od uvjeta za individualizaciju nastavnog procesa*. Fizička kultura 5, Beograd.
3. Findak, V. (1986). *Metodologija planiranja i programiranja u tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi*, Zagreb: Zavod za prosvjetnu i pedagošku službu.
4. Findak, V. (2001). *Metodika tjelesne i zdravstvene kulture*. Zagreb: Školska knjiga.
5. Jašarević, Z. (2004). *Uticaj, odnosi i relacije morfoloških karakteristika i bazičnih motoričkih sposobnosti sa rezultatima situaciono motoričkih testova usvojenosti nastavne građe*. Doktorska disertacija, FFK Sarajevo.
6. Katić, R. (1984). *Relacije između motoričke sposobnosti i uspjeha u predmetu tjelesni odgoj usmjerenog obrazovanja*. Fizička kultura 5, Beograd.
7. Kostić, R. Popović D., Đurašković R. (1988). *Kanoničke relacije pojedinih funkcionalnih sposobnosti i efikasnosti u situaciono-motoričkoj aktivnosti odbojkašica*. Fizička kultura 1-2, Beograd.
8. Smiljanić-Čolanović, V., Toličić, I. (1967). *Dečja psihologija*. Beograd.

Korespondencija:

Indira Jašarević

Fakultet za tjelesni odgoj i sport Univerziteta u Tuzli
Ul. Rudarska 17, 75000 Tuzla
Tel.: 061/653-631
e-mail: indira.jasarevic@untz.ba

**Amir Topoljak
Sulejman Kendić
Adem Salihagić**

ISTRAŽIVANJE ZDRAVSTVENOG SPORTA U REGIONALNOM SPORTSKOM TURIZMU

Izvorni naučni rad

Sažetak

U okviru sportskog turizma se mogu prepoznati dva smjera razvoja sportsko-turističke ponude. Pored avanturističkih, u središtu pažnje se nalaze i sportske discipline koje za cilj imaju unapređivanje zdravlja. Ovo posljednje posebno vrijedi za lječilišni i zdravstveni turizam. Na osnovu demografskih promjena, povećane društvene svijesti o zdravlju i povećanih zdravstvenih troškova, za pretpostaviti je da će doći do rasta značaja ovog područja u budućnosti. Dok se u istraživanjima koja se bave slobodnim vremenom i turizmom pojavljuju empirijski rezultati o zdravstveno orijentiranim motivima turista, do sada nema dokaza o strukturalnoj povezanosti zdravstvenog sporta i turizma. Kao osnova za upravljanje u ovom području potrebno je kako znanje o teoretskim odnosima tako i praktične vještine.

Ključne riječi: sportsko-turističke ponude, zdravstveni turizam, zdravstveni sport

RESEARCH HEALTH SPORT IN REGIONAL SPORTS TOURISM

Original scientific paper

Abstract

Within the sports tourism can be identified two directions of development of sports and tourist attractions. In addition to the adventure in the spotlight are the sports disciplines aimed at improving health. The latter is especially true for spa and health tourism. Based on demographic changes, increased public awareness of the health and increased health care costs, we can assume that there will be significant growth in this area in the future. While the studies dealing with the leisure and tourism appear empirical results on health-oriented motives of tourists, so far there is no evidence of a structural connection between health and sports tourism. As a basis in the management of this area, it is necessary to know the theoretical relationships, and practical skills.

Keywords: sports and travel deals, health tourism, health sport

1. UVOD

Sportska znanost se u posljednje vrijeme učestalo bavi sportskim turizmom, koji je do sada bio nedovoljno istražen (Schwark, 2007, str. 279), kako sa teoretskog aspekta tako i iz empirijskih istraživanja ovog područja (Gibson, 2008, str. 33; Weed, 2008, str. 3). U cilju sistematičnog učenja i saznavanja, ova studija doprinosi kako teorijskom tako i empirijskom utemeljenju sportskog turizma.

1.1. Zdravstveni sport i sportski turizam

Putovanje zarad zdravlja ima dugu tradiciju. Dok je u prošlosti preovladavalo pasivno liječenje, dakle, „klasični“ lječilišni odmor, posljednjih decenija došlo je do promjene. Tradicionalno banjско kupanje ustupilo je mjesto modernom zdravstvenom turizmu. Time je u prvi plan izbilo poimanje

zdravlja koje naglašava aktivno učešće. Sportske aktivnosti i fitness programi danas predstavljaju neizostavni dio zdravstvenog turizma (Hall, 1992, str. 151).

1.2. Pojam zdravstveno-sportskog turizma

Na određenom socijalnom nivou zdravstveno-sportski turizam ispunjava između ostalog i funkciju unapređivanja zdravlja društva i regionalnog strukturalnog unapređivanja, da bi se eventualno preduprijedila nezaposlenost i napuštanje sela. Na koncu se može navesti ekonomska funkcija koja do izražaja dolazi maksimalnim uvećavanjem koristi učestvujućih aktera. U ekonomskom smislu može se načiniti osnovna podjela tržišta zdravstveno-sportskog turizma. Jedan segment tržišta predstavlja preventivni i rehabilitacioni turizam koji je interesantan prvenstveno ponuđačima iz oblasti zdravstva, poput rehabilitacionih klinika i lječilišnih hotela. U područje terapijskog zdravstvenog sporta za vrijeme godišnjeg odmora spadaju sportski sadržaji kao što su: programi sprječavanja i umanjenja bolova u leđima, programi za osobe sa koronarnim poteškoćama i sportsko-medicinski programi kretanja. Veći segment ipak predstavlja fitness i rekreativni turizam, koji su danas esencijalni za velike dijelove turističke branše. Prema definiciji ovaj se segment može dalje podijeliti u područja zdravstvenog sporta kao glavnog ili sporednog motiva putovanja. Sportovi poput gimnastike u vodi, aerobika, fitnessa i treninga jačanja ili džogiranje predstavljaju najčešće dodatnu ponudu za vrijeme odmora (sporedni motiv putovanja), te se mogu svrstati u područje rekreacije/wellnessa. S druge strane se fitness sportovi, poput (nordijskog) hodanja, pješaćenja, skijaškog trčanja ili određeni sportski fitness programi smatraju glavnim motivom putovanja.

2. METODE RADA

Zdravstveno-sportski turizam predstavlja kompleksan skup ponude različitih ponuđača nekog regiona (upor. Bär, 2006, od str. 35). Dok posjetilac turističku ponudu poima kao jedan povezan proizvod, na strani ponuđača kooperiraju različiti regionalni akteri u cilju pravljenja proizvoda. Ovdje se radi o jednoj interorganizacijskoj mreži koja za cilj ima kooperativni marketing nekog turističkog regiona. Sa stanovišta mreže, moguće je cjelovito obuhvatiti kompleks zdravstveno-sportskog turizma te ponuditi teoretsko polazište za osnovne strukture i funkcije. Strukturno obilježje zdravstveno-sportskog turizma ogleda se u heterogenosti učestvujućih aktera. Pri tome akteri potječu iz oblasti neprofitnih organizacija, javne pomoći ili privatno-pravnih preduzeća iz područja zdravstva, sporta i turizma. Za aktere je nadalje karakteristična različita sistemaska pripadnost (zdravlje, sport i turizam), zbog čega se značajno razlikuju po pitanju svojih vrijednosti, kultura i ciljeva. Posmatrajući regionalni sportski turizam u perspektivi mreže, pažnju privlače kooperativni odnosi između učestvujućih aktera. Prije toga se ipak detaljnije razmatra sportsko-turistička struktura ponude kao produkta neke RTS-mreže, s ciljem da se odredi vrijednost zdravstvenog sporta u sportskom turizmu. Nakon toga se temeljitije posmatra organizaciona struktura neke RTS-mreže. Odgovor na dva pitanja se postavlja kao cilj:

- (1) Koju ulogu igra zdravstveni sport u okviru jedne diferencirane sportsko-turističke ponude?
- (2) Kako se uređuju organizacijske strukture u okviru nekog kooperativnog marketinga u sportskom turizmu, sa posebnim naglaskom na zdravstveni sport.

2.1. Uzorak ispitanika

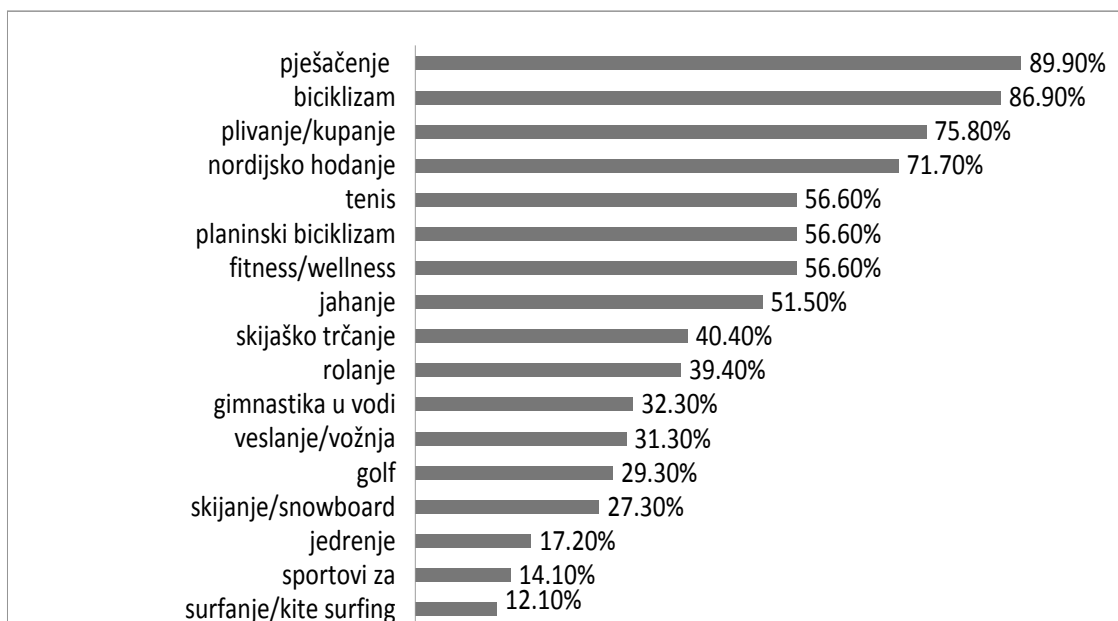
U obzir su uzeti podaci koji potječu iz jednog presječnog istraživanja struktura ponude i organizacionih struktura u regionalnom turizmu Bosne i Hercegovine. Uz pomoć jednog standardiziranog upitnika anketirane su lokalne turističke organizacije kao fokalni akteri RTS-

mreže. Isti je poštanskim putem poslan statističkoj masi (N = 227) u okviru jednog potpunog istraživanja, pri čemu su anketirane samo samostalne turističke organizacije u nekoj općini. Ovim se osiguralo da u istraživanje uđu samo turistički relevantne općine koje vladaju potrebnim stručnim znanjem kako bi mogle da odgovore na pitanja o sportskom turizmu. Realizacija planiranog uzorka je iznosila 35,7% (n = 99). Poređenje srednjih vrijednosti broja stanovnika između statističke mase (M = 21.005; SD = 48.743) i slučajnog uzorka (M = 21.777; SD = 32.054) ukazuje na adekvatan prikaz statističke mase putem slučajnog uzorka. Obje raspodjele su desno asimetrične, a poređenje broja stanovnika statističke mase (MD = 7935) i slučajnog uzorka (MD = 9056) pomoću Mann-Whitneyevog U-testa potvrđuje da ne postoji statistički značajna razlika (p = 0,13). Još jedno strukturalno obilježje za opisivanje slučajnog uzorka predstavlja učestalost lječilišta. Tako je udio lječilišta od 33,3% u slučajnom uzorku približno identičan udjelu od 34,7% u statističkoj masi. Međutim, pri poređenju sa lječilištima u cijeloj državi (10,6%) evidentna je jasna razlika.

2.2. Opis eksperimenta

Veliki broj turističkih posjeta lječilištima potvrđuje odabir objekata istraživanja s obzirom na turističku relevantnost općine.

Prikaz 1. - Poređak najčešće ponuđenih sportova u turističkoj ponudi.
Podaci u procentima (n = 93–95)

U prvoj liniji bitno je primijetiti koji su sportovi sastavni dio turističke ponude. Ovdje su prije svega visoko rangirani sportovi orijentisani zdravlju (pješačenje, biciklizam, plivanje, nordijsko hodanje, fitness/wellness) (upor. prikaz 1). Hijerarhijski prikaz ponuđenih sportova pokazuje dominaciju zdravstveno orijentisanih formi sporta u regionalnom sportskom turizmu. Diferencirano posmatrajući vidi se da popularni sportovi, osim zdravstvene orijentisanosti, pokazuju i jak elemenat bliskosti sa prirodom. S druge strane, terapijski zdravstveni sportovi, poput gimnastike u vodi i sporta za koronarne bolesnike, nalaze se na dnu ljestvice. Avanturistički sportovi, kao što su planinski biciklizam, vožnja kanua ili surfanje, također imaju podređenu ulogu u odnosu na sportove orijentisane zdravlju. Za prikaz tipičnih sportsko-turističkih ponudbenih profila, u okviru jedne faktorske analize, u profile su sažeti pojedinačni sportovi (upor. tabela 1).

- Na vodi i pored vode (faktor 1): jedrenje, surfanje/kite surfing, veslanje/vožnja kanua, rolanje
- Snijeg i planina (faktor 2): skijanje/snowboarding, skijaško trčanje, planinski biciklizam
- Lagani rekreacijski sport (faktor 3): fitness/wellness, plivanje/kupanje, tenis
- U prirodi (faktor 4): biciklizam, pješačenje, (nordijsko) hodanje
- Zdravlje (faktor 5): sportovi za koronarne bolesnike, gimnastika u vodi
- Ekskluzivni sport (faktor 6): golf, jahanje

Tabela 1. - Faktorsko rješenje sportsko-turističkog ponudbenog profila

Sportovi	Faktorska opterećenja						Komunaliteti
	1	2	3	4	5	6	
jedrenje	0,90	-0,09	0,03	-0,12	0,14	-0,01	0,85
surfanje/kite surfing	0,85	0,10	-0,09	-0,03	0,16	0,15	0,78
veslanje/vožnja kanua	0,77	-0,17	0,13	0,06	-0,15	0,03	0,66
rolanje	0,51	-0,03	0,34	0,24	-0,07	0,05	0,44
skijanje/snowboarding	-0,00	0,84	0,18	-0,09	-0,01	0,03	0,75
skijaško trčanje	-0,08	0,83	-0,10	-0,04	0,07	0,11	0,72
planinski biciklizam	-0,07	0,64	-0,11	0,43	-0,06	-0,07	0,62
fitness/wellness	0,02	0,21	0,85	0,06	0,19	-0,09	0,81
plivanje/kupanje	0,15	-0,30	0,60	-0,08	-0,01	0,17	0,51
tenis	0,13	-0,02	0,58	0,05	0,03	0,43	0,54
biciklizam	0,18	-0,09	0,08	0,77	-0,04	0,06	0,64
pješačenje	-0,10	0,08	-0,03	0,73	0,07	0,07	0,57
(nordijsko) hodanje	-0,14	0,35	0,38	0,41	0,22	0,23	0,55
sportovi za koronarne bolesnike	0,14	-0,05	-0,05	0,19	0,87	-0,00	0,81
gimnastika u vodi	-0,06	0,11	0,39	-0,19	0,75	0,05	0,77
golf	0,05	-0,04	0,01	0,00	-0,08	0,80	0,64
jahanje	0,09	0,16	0,18	0,16	0,15	0,71	0,61
Specifične vrijednosti	2,51	2,16	1,93	1,68	1,52	1,47	11,27

Baza: $n = 93-95$, objašnjena ukupno promjenljivost: 66,23%

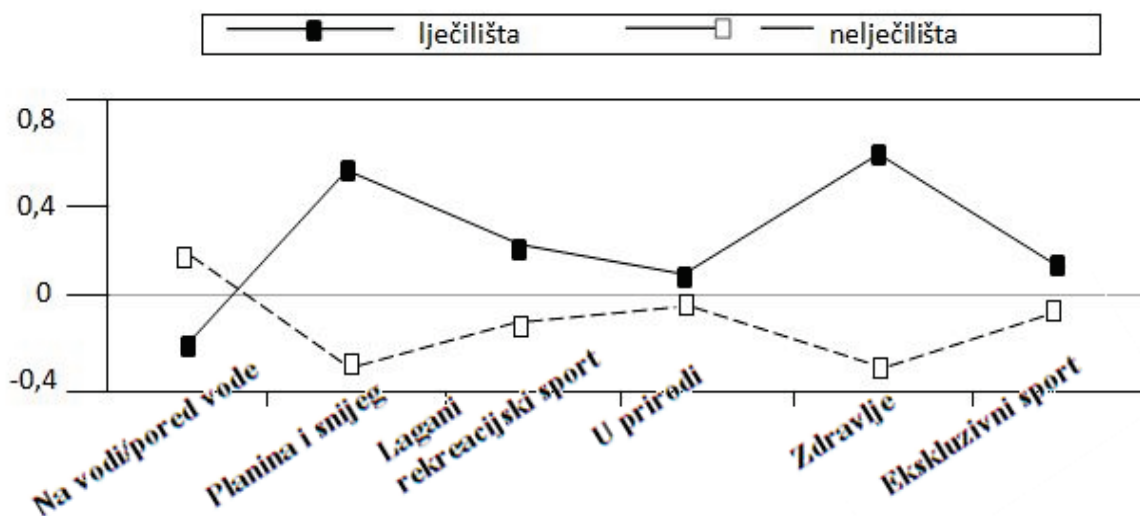
Metoda ekstrakcije: Analiza glavnih komponenata, vrijednosti po Varimaxovoj rotaciji sa Kaiser normalizacijom

3. REZULTATI I DISKUSIJA

Na osnovu sportsko-turističkih ponudbenih profila jasno je da pored faktora „zdravlje“, koji sadrži terapijski zdravstveni sport, također i faktori „lagani rekreacioni sport“ i „u prirodi“ sadržavaju elemenat zdravstvene orijentisanosti. Time nije moguće jasno razgraničenje od zdravstvenog sporta u užem smislu. Naprotiv, pokazuju se preklapanja zdravstvene orijentisanosti sa doživljajem prirode i sa aktivnim odmaranjem za vrijeme godišnjeg odmora. Razmatranje različitih ponudbenih profila omogućava grupno specifičnu diferencijaciju između nelječilišta i lječilišta, kao zdravstveno orijentisanih destinacija. Pri tome su u dva područja vidljive značajne razlike (upor. prikaz 2). One se pojavljuju s obzirom na ponudbene profile „planina i snijeg“ ($t = -3,98$; $p = 0,00$) i „zdravlje“ ($t = -4,29$; $p = 0,00$).

Dok prva razlika upućuje na činjenicu da se lječilišta predložene uzorka većinom nalaze u mjestima na većim nadmorskim visinama, drugi rezultat je prije svega interesantan, ako ne i iznenađujući. On potvrđuje da je profil „zdravlje“ tipičan za lječilišta. Osim toga pokazuje se ukupno visoka relevantnost sportsko-turističke ponude u lječilištima u odnosu na druge općine. Sportski turizam je shodno tome značajan prije svega u lječilištima, pri čemu se ovdje, osim „klasične“ ponude, podrazumjeva i većina drugih sportsko-turističkih ponudbenih profila.

Prikaz 2. - Prikaz sportsko-turističkog ponudbenog profila lječilišta nasuprot nelječilištima (z-transformirane vrijednosti)

Rezultat potvrđuje povećanu orijentisanost lječilišta ka određenoj turističkoj ponudi, u kojoj je naglašeno aktivno kretanje kao dio unapređivanja zdravlja. Ovaj rezultat je jasno vidljiv i prilikom procjenjivanja ekonomskog značaja sportskog turizma za lječilišta. Pri tome se u obzir uzimaju dva parametra: udio u posjetama gostiju u općini i u ukupnom prometu turističkih organizacija koji se baziraju na sportskom turizmu. Za početak se pokazuje jasna razlika u udjelu u posjetama gostiju. Dok je u turističkim organizacijama u lječilištima ovaj udio u prosjeku iznosio 25% (MD), ostalim turističkim organizacijama pripisivano je samo 15% (MD) udjela sportskom turizmu. Upoređivanje dvije grupe u okviru Mann-Whitneyevog U-testa pokazalo je značajnu razliku ($p = 0,07$) na desetopostotnom nivou. Razlika ($p = 0,01$) se jasnije pokazuje u odnosu na udio u ukupnom prometu koji se bazira na sportskom turizmu. Kod lječilišta vrijednost iznosi 20% (MD) nasuprot 5% (MD) kod nelječilišta. Kod ovih vrijednosti bitno je napomenuti da se većinom radi o procjenama koje mogu samo da budu posmatrane kao tendencije. Ipak, one pokazuju da sport u zdravstveno orijentisanom turizmu igra sve jaču ulogu, s obzirom na ponuđene sportove i ekonomski značaj. Na koncu je zanimljivo sagledati strukturu sportsko-turističke kooperativne mreže. Diferencijacija između nelječilišta i lječilišta i ovdje navodi na zaključke o značenju sportskog turizma u zdravstveno orijentisanim destinacijama. U tabeli 2 predstavljena je snaga kooperativnih odnosa između lokalnih turističkih organizacija kao fokalnog aktera i 20 drugih aktera neke RTS-mreže. Za početak ne čudi činjenica da i u sportskom turizmu sa ostalim turističkim organizacijama, iz susjednih općina itd., najjače kooperiraju lokalne turističke organizacije. Važno je napomenuti koliko je velika kooperativna snaga sa sportskim klubovima. Lokalno stanovništvo je tradicionalno ciljna grupa sportskih udruženja, dok komercijalni sportski ponuđači, orijentisani ka dobiti, za ciljnu grupu imaju posjetioce koji su voljni da plaćaju. Udruženja se ipak nalaze u fazi prestrukturiranja uslovljenog demografskim razvojem, komercijalizacijom sporta, smanjenjem neplaćenog angažmana ili finansijskim problemima (Breuer, 2007, str. 18–19). U jakoj kooperaciji u sportsko-turističkom kontekstu pojavljuje se jedan mogući pravac kojim udruženja idu. Otvaranjem naspram posjetilaca, komercionalnim ponudama ili organizacijom sportskih priredbi koje su od značaja za turizam, udruženja i klubovi su takođe postala sastavnim dijelom sportskog turizma. Ono što je interesantno je činjenica da je ovo u skladu sa generalnom situacijom i posebnošću sportskog tržišta, na kojem većina sportskih ponuda ne dolazi od komercionalnih ponuđača nego od sportskih udruženja (Heinemann, 2003, str. 227).

Tabela 2. - Mrežna hijerarhija regionalnih sportsko-turističkih aktera bazirana na intenzitetu kooperativnih odnosa; 1 = "tjesna kooperacija", 5 = "bez kooperacije"

Akter	Ukupnost		Lječilišta		Nelječilišta	
	mjesto	SV (SD)	mjesto	SV (SD)	mjesto	SV (SD)
ostale turističke informativne službe, službe za turizam itd.	1	2,20 (1,21)	1	2,03 (0,91)	1	2,29 (1,34)
sportski klubovi ^K	2	2,94 (1,35)	3	2,52 (1,35)	2	3,16 (1,31)
parkovi prirode ^{KK}	3	3,05 (1,54)	2	2,30 (1,43)	3	3,44 (1,46)
iznajmljivanje sportskih rekvizita	4	3,45 (1,42)	4	3,09 (1,38)	4	3,63 (1,42)
komercijalni sportski ponuđači	5	3,55 (1,41)	6	3,39 (1,41)	4	3,63 (1,42)
hoteli sa sportskom ponudom	6	3,59 (1,44)	7	3,42 (1,42)	6	3,68 (1,46)
sportski poduzetnici	7	3,72 (1,32)	8	3,58 (1,39)	8	3,78 (1,29)
organizatori sportskih događaja	8	3,74 (1,36)	11	3,76 (1,09)	7	3,73 (1,50)
specijalizirani sportski trgovci ^K	9	3,80 (1,40)	5	3,35 (1,40)	11	4,02 (1,35)
udruženja za zaštitu prirode	10	3,82 (1,28)	8	3,58 (1,46)	10	3,94 (1,18)
služba zdravstvenog osiguranja	11	3,99 (1,31)	8	3,58 (1,43)	12	4,19 (1,20)
služba za sport	12	4,09 (1,42)	18	4,47 (1,07)	9	3,90 (1,53)
organizatori putovanja	13	4,18 (1,12)	12	3,97 (1,20)	13	4,29 (1,06)
građanske inicijative	14	4,28 (1,15)	15	4,16 (1,32)	14	4,34 (1,06)
kampovi sa sportskim sadržajima	15	4,30 (1,26)	17	4,19 (1,22)	16	4,35 (1,28)
rehabilitacijske klinike	16	4,40 (1,16)	13	4,03 (1,45)	17	4,59 (0,94)
gradsko sportsko udruženje	17	4,41 (1,18)	19	4,57 (1,04)	14	4,34 (1,24)
naučne ustanove ^{KK}	18	4,53 (0,99)	15	4,16 (1,27)	19	4,71 (0,75)
lječilišni hoteli ^{KK}	19	4,57 (0,98)	13	4,03 (1,40)	20	4,84 (0,52)
lječilišni hoteli ^{KK}	19	4,57 (0,98)	13	4,03 (1,40)	20	4,84 (0,52)
politički sportski odbori	20	4,70 (0,81)	20	4,87 (0,57)	18	4,61 (0,89)

Baza: Ukupnost ($n = 92-97$), lječilišta ($n = 31-33$), nelječilišta ($n = 62-64$)

^K = značajne grupne razlike (U-test) između lječilišta i nelječilišta, (^K = 5%-nivo; ^{KK} = 1%-nivo)

Upadljiva je također jaka umreženost sa parkovima prirode, koja je posebno jako izražena u lječilištima. Ovaj rezultat je važan ako se posmatra povezanost sa prethodno opisanim velikim značajem sportova u prirodi. Ako se posmatraju akteri iz oblasti zdravstva (fondovi zdravstvene zaštite, rehabilitacijske klinike, lječilišni hoteli), vidljiva je pojačana umreženost u lječilištima. Ipak, kako u lječilištima tako i u nelječilištima, kooperativni odnosi nisu posebno snažno izraženi. Ovo upućuje na kooperacioni deficit između turističkih organizacija i aktera iz oblasti zdravstva. Osim toga isto važi i za kooperaciju sa političkim akterima koji se bave unapređivanjem sporta (službe za sport, gradska sportska udruženja, sportski komiteti).

Sa eksplorativnog polazišta ovaj članak predstavlja prvo približavanje fenomenu zdravstveno-sportskog turizma. Za to je prvenstveno bilo potrebno teoretsko određivanje i razgraničavanje pojma. Veza tematike koja se istražuje sa konceptom interorganizacijskih mreža omogućava opsežno razmatranje i analizu struktura koje čine temelje zdravstveno-sportskog turizma. Na osnovu podataka jednog empirijskog istraživanja regionalnog sportskog turizma u Bosni i Hercegovini, dobila su se različita saznanja o značaju zdravstvenog sporta u sportskom turizmu. U prvom redu može se utvrditi da se pojam zdravstveno-sportskog turizma može široko shvatiti i da obuhvaća veću oblast od one koju podrazumijeva pojam „klasičnog“ zdravstvenog sporta. Značajnu ulogu prije svega u tržišnom segmentu fitness turizma i rekreativnog turizma igraju, pored terapijskog zdravstvenog sporta, zdravstveno-sportsko orijentisane ponude poput pješčenja, biciklizma, (nordijskog) hodanja ili fitnessa i wellnessa. Ove sportsko-turističke ponude ipak nisu isključivo zdravstveno orijentirane. Posebno je nejasno markiran prijelaz ka aktivnom doživljaju prirode. U osnovi se pomoću sportsko-turističke ponude može prepoznati dominacija zdravstveno orijentiranih sportova nasuprot područja koje obuhvaća avanturistički sport. U diferenciranom posmatranju lječilišta, kao zdravstveno orijentisanih destinacija, istakao se jedan generalno jači značaj sportsko-turističke ponude nego u drugim općinama. Ovo potvrđuje postojanje trenda prelaska sa tradicionalnog liječenja u kupkama ka aktivnom zdravstvenom turizmu u okviru rehabilitacionog liječenja. Osim toga, u lječilištima se, za razliku od nelječilišta, veći značaj pridaje ekonomskoj strani sportskog turizma. Ukratko, rezultati upućuju na snažniju sportsko-turističku usmjerenost zdravstveno orijentisanih destinacija. Za mnoge destinacije, odnosno turističke regione, sportski turizam predstavlja prije svega zdravstveno-sportski turizam. Analiza organizacijskih struktura u okviru RTS-mreže otkriva jake kooperativne odnose centralne turističke organizacije i sportskih udruženja i parkova prirode. Posebno u lječilištima, parkovi prirode predstavljaju značajnog partnera u okviru mreže. Ovo odgovara rezultatu po kojem su u turizmu prije svega relevantni zdravstveno orijentirani, prirodi bliski sportovi. Nasuprot tome, tradicionalni ponuđači zdravstvenog sporta iz oblasti zdravlja igraju jednu podređenu ulogu.

4. ZAKLJUČAK

Stoga se može pretpostaviti da su u oblasti zdravstvenog sporta snažno zastupljeni ponuđači poput udruženja ili komercionalnih sportskih ponuđača. Načelno se pokazuje kooperativni deficit zdravstveno-sportskih ponuđača i turističkih organizacija kao centralnog koordinacionog mjesta nekog kooperativnog marketinga. U praksi bi ovdje bila potrebna jača umreženost sa zdravstvenim sektorom. Generalno gledajući u okviru neke RTS-mreže, lječilišta imaju snažnije sportsko-turističke kooperativne odnose. Obilježje „lječilište“ je time, u smislu normativno-strategijske orijentisanosti, tijesno povezano sa nekom sportsko-turističkom ponudom. U načelu je jasno da mrežni menadžment predstavlja ključni faktor na strani ponuđača. Prema tome, konzekventna izgradnja i njegovanje interorganizacijskih odnosa su odlučujući za (zdravstveno-sportski) turistički marketing u RTS-mrežama da bi se dugoročno uspješno radilo i da bi se potvrdio značaj zdravstvenog sporta u sportskom turizmu.

5. LITERATURA

1. Bar, S. (2006). *Ganzheitliches Tourismus-Marketing*. Wiesbaden Deutscher Verlag
2. Malacko, J. Popović, D. (1997). *Metodologija kineziološko antropoloških istraživanja*. Priština: Fakultet za fizičku kulturu.
3. Findak, V., Stela, I. (1988). *Izvanastavne i izvanškolske aktivnosti u tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi*. Zagreb: Školska knjiga.

4. Bartoluci, M. (2004). *Menadžment u sportu i turizmu*. Zagreb: Kineziološki fakultet, Ekonomski fakultet.
5. Malacko, J., Rađo, I. (2004). *Menadžment ljudskih resursa u sportu*. Sarajevo: Fakultet sporta i tjelesnog odgoja i Olimpijski komitet
6. Tomić, M., (2004). *Sportski menadžment*. Beograd: Data status
7. Gibson, H. (2008). *Sport tourism at a crossrad?* London: Routledge.
8. Heinemann, K. (2003). *Okonomie des sports und sportmanagement*. In. H. Haag and B. Strauss (Hrsg.) *Theoriefelder der Sportwissenschaft* (2. Aufl. S. 221–240). Schorndorf Hoffmann.
9. Hall, C. M. (1992). *Adventure sport and health tourism*. In H. Haag and C.M. Hall (Eds.) *Special interest tourism* (S. 141–158.) London Balhaven Press.

Korespondencija:**Amir Topoljak**

ZAVNOBIH-a 49, 72000 Zenica

Tel.: 061/587-373

e-mail: amir.topoljak@gmail.com

**Nedžad Vuk
Fuad Bajraktarević
Zinaida Malović**

SOCIODEMOGRAFSKI PODACI I SPREMNOSTI NA RIZIK I INICIJATIVU U OSTVARIVANJU ZADATIH CILJEVA MENADŽERA

Izvorni naučni rad

Sažetak

Cilj istraživanja je utvrditi sociodemografsku sliku i spremnost na rizik i inicijativu u ostvarivanju zadatih ciljeva sva tri nivoa menadžmenta. Ispitivanje je sprovedeno u 49 sportskih kolektiva na području Grada Mostara koji su članovi Sportskog saveza Grada Mostara. U ispitivanju je učestvovalo ukupno 248 menadžera, i to 218 muškaraca i 30 žena, od čega 111 top menadžera, 55 funkcionalnih menadžera i 82 operativna menadžera. Rezultati do kojih se došlo pokazuju da je sociodemografska slika menadžera angažovanih u klubovima raznolika, te da su ispitanici većinom spremni na rizik i inicijativu kako bi ostvarili zacrtane ciljeve. Nešto veća spremnost na rizik je kod menadžmenta klubova individualnih sportova u odnosu na klubove ekipnih sportova, ali ta razlika nije statistički značajna. Dobiveni rezultati su posljedica amaterizma u klubovima, nerazvijenog sistema odgovornosti menadžmenta i načina organizovanja klubova kao udruženja građana.

Ključne riječi: sportski menadžment, spremnost na rizik i inicijativu, Grad Mostar

SOCIAL AND DEMOGRAPHIC DATA AND RISK AND INITIATIVE IN EXERCISING SET GOALS MANAGER

Original scientific paper

Abstract

The aim of the research was to determine the socio-demographic picture and willingness to take risks with the initiative in achieving the stated goals of all three levels of management. The study was conducted in 49 sports collectives in the city of Mostar, who are members of the Sports Association of the City of Mostar. The study included a total of 248 managers, 218 men and 30 women, of whom 111 subjects were in the Top Management, 55 in the Functional management, and 82 subjects in the Operational management. The obtained results show that the demographic picture of managers engaged in a variety of clubs is diverse, and that respondents were most willing to take risks and initiative to achieve set goals. The willingness to take risks is somewhat greater with the management teams of individual sports compared to team sports clubs, but this difference was not statistically significant. The results are a consequence of amateur clubs, undeveloped system management responsibilities, and ways of organizing clubs as citizens' associations.

Key words: Sports management, initiative and willingness to take risk, the City of Mostar

1. UVOD

Aktuelno stanje i polazaj sporta u Gradu Mostaru kao i u Bosni i Hercegovini možemo ocijeniti kao dijelom organizovano i veoma teško, što je djelomično posljedica rata, političke situacije i nedostatka kadrova, ali i nedefinisane strategije sporta, neadekvatne zakonske regulative i nepostojanja stabilnih izvora finansiranja. Raniji način organizovanja i finansiranja rada sportskih klubova omogućavao je menadžmentu klubova jednu slobodu u radu, obezbjeđene uslove za treninge i takmičenja te finansijsku sigurnost. Promjenom društvenog uređenja i novom zakonskom regulativom, klubovi kao nosioci sporta, izgubili su pogodnosti koje su ranije imali, pa novonastala situacija zahtijeva promjenu u organizaciji kluba, te menadžere koji će moći adekvatno odgovoriti zahtjevima koji se pred njih postavljaju. Sportski menadžeri se danas suočavaju sa promjenjivim okruženjem. Ljudi predstavljaju najvrijedniji resurs za uspješno upravljanje sportskom organizacijom. Utjecaj ljudi iz različitih kultura, promjenjive tehnologije i globalizacija tržišta, zajedno stvaraju neophodnost adaptiranja sutrašnjih menadžera. Velika ekspanzija sportskih klubova u Gradu Mostaru samo je prividan pokazatelj razvoja i kvaliteta sporta. Većina sportskih klubova ima jako lošu organizaciju i menadžment koji radi na „tradicionalan način“, te takvi kolektivi imaju jako mal broj članova, takmiče se u nižim ligama, nemaju misiju i viziju kao ni adekvatno planiranje na svim nivoima.

Sportski menadžment

Menadžment se može odnositi na profitne i neprofitne organizacije i njegova primjenjivost je različita u tim oblastima. Sport u cjelini, najčešće pripada neprofitnim organizacijama, društvenoj djelatnosti ili „nadgradnji“, te se može govoriti o specifičnoj primjeni principa menadžmenta u ovoj oblasti, koja mora poštovati svrhu postojanja sporta i sportske organizacije, njene ciljeve, kao i druge osobenosti. Procesom menadžmenta obezbjeđuje se sportska i poslovna efikasnost i stabilna pozicija sportske organizacije na duži rok. Menadžment u sportu obezbjeđuje funkcionisanje cjelokupnog sistema sportske organizacije, odnosno uspostavljanja sistema selekcije talenata, obezbjeđuje stručni rad i stvara opće uslove za pripremanje sportista za najviša dostignuća, stvara pretpostavke za organizovanje sportskih takmičenja, obezbjeđivanje materijalnih i finansijskih sredstava, te obezbjeđuje komuniciranje sa sportskom javnošću.

Sportski menadžment je proces predviđanja, planiranja, organizovanja, rukovođenja, obezbjeđenja kadra i kontrole ljudskih, materijalnih, finansijskih i drugih organizacionih resursa sportske organizacije radi ostvarivanja utvrđenih ciljeva. U cijelom okruženju sporta najvažniji je čovjek, bilo da je u menadžmentu, ili na sportskom igralištu, te menadžment u sportu treba da se bavi najviše ljudima – sportistima. Čovjek je također najvažniji resurs menadžmenta, odnosno grupe ljudi koja u jednoj sportskoj organizaciji donosi krupne odluke, najčešće za i u ime drugih ljudi – sportista. Klasična podjela menadžera na: top (najviši nivo), funkcionalne (srednji nivo) i operativne menadžere (najniži nivo), u sportu je terminološki ista, ali suštinski mora biti modifikovana iz više razloga.

Top menadžeri

Osnovna uloga top menadžera u sportu jeste da usklađuje rad, procese i funkcije na nivou cijele organizacije. On sagledava sve procese u sportskoj i poslovnoj funkciji, u jedinstvenom sistemu organizacije, analizira ih i donosi odgovarajuće odluke. Bavi se ciljevima, ali i strategijama za ostvarivanje ciljeva.

Funkcionalni menadžeri

Kako je sve veća decentralizacija pojedinih funkcija i poslova u sportskim organizacijama, funkcionalni menadžment, koji u sportu predstavlja srednji nivo menadžerske pozicije, dobija novi

kvalitet – mogućnost da odlučuje i samostalnije vodi posao za koji je zadužen. Posao funkcionalnog menadžera je segmentiran prema određenim oblastima ili funkcijama sportske organizacije. On pokriva upravljanje procesima, poslovima i organizacionim strukturama, odnosno samo jednim dijelom sportske organizacije, na primjer marketingom, finansijama, objektima, administracijom, računovodstvom i sl.

Operativni menadžeri

Operativni ili izvršni menadžeri su menadžeri prve upravljačke linije. Tako ih inače klasična podjela na menadžerske nivoe tretira u svakoj organizaciji biznis karaktera. Oni su najbrojniji i praktično imaju najmanje utjecaja. Međutim, to su ljudi koji predstavljaju možda odlučujući faktor za sportsku funkciju.

Lični faktori efikasnosti menadžera

Prema Dunderoviću (2004) potrebno je naglasiti aspekte socijalne i emocionalne kompetentnosti menadžera, naročito ljudski odnos prema saradnicima te tri osnovne grupacije osobina koje su pojedincu potrebne da bi bio uspješan menadžer.

– *Osobine kompetentnosti* su one osobine koje nam pokazuju koliko je on u stanju da obavi osnovne zadatke menadžera, kao što su sposobnosti, stručna znanja i iskustvo.

– *Osobine ličnosti u užem smislu* su one koje nam pokazuju kako menadžer te zadatke obavlja, kakvu im vrijednost pridaje, s kojom sigurnošću ih obavlja, da li je pri tome napet ili miran...

– *Osobine motivacije* su one koje nam pokazuju zašto ih obavlja, koji ga motivi pokreću.

Sasvim razumljivo, autor kao poželjne crte, one koje imaju izrazitiji utjecaj na uspješnost menadžera, navodi emocionalnu stabilnost, ekstravertnost, snagu mentalne elaboracije i orijentaciju na postignuće.

Emocionalno stabilan menadžer realno sagledava sebe i druge, kontroliše kako situaciju tako i svoje postupke, nije uplašen i vjeruje u uspjeh, nije u „raskoraku između želja i mogućnosti“, što naravno stvara izuzetno dobre preduslove da postigne maksimum na liniji efekata radnog angažovanja, da bi bio maksimalno uspješan. Ekstravertan pojedinac je okrenut prema okruženju, ka objektivnom svijetu stvari i pojava oko sebe, prvenstveno je zainteresovan za društvene djelatnosti i praktična pitanja drugih ljudi. Otvoren je, komunikativan i preduzimljiv, i stoga se lako uključuje u grupu i sklapa prijateljstva. Imamo li u vidu društveni angažman u sferi menadžmenta, tada je logično očekivati da među menadžerima preovladavaju osobe sa izraženom ekstravertnom orijentacijom. Pod snagom mentalne elaboracije podrazumijeva se moć pojedinca menadžera da racionalno shvati i vrednuje svoje mogućnosti i htijenja, s jedne strane, i ukupnost zahtjeva koje pred njega postavlja njegova prirodna i socijalna okolina, s druge strane. Šanse za uspjeh su veće kada pojedinac ima veću snagu mentalne elaboracije i kao „selfkoncept“ – kada ima jasnu sliku o vlastitoj psihologiji, realno poimanje svojih psihičkih procesa u odnosu na spoljni svijet, kao i „mentalnu oštrinu“ – čvrst i racionalan odnos bez bitnijeg prisustva emocija.

Ono što je jako bitno, uzevši u obzir emotivnu reakciju, kako na neuspjeh tako i na uspjeh je uvjerenje o samoeфикаsnosti, tj. uvjerenje da je čovjek sposoban da upravlja događajima, da je u stanju da se suprotstavi teškoćama na koje nailazi. Zato je vrlo važno da menadžer bude zrela ličnost, ne samo intelektualno zrela, nego i emocionalno i socijalno zrela ličnost; da ima sposobnost adekvatnog emocionalnog reagovanja i kontrolisanja vlastitih osjećanja, te sposobnost uspostavljanja harmoničnih odnosa sa socijalnom sredinom. Ako se ima na umu da zrelost proizilazi iz iskustva, a iskustvo od pogrešnog rasuđivanja i učenja na greškama, jasno je da pred menadžera ne treba postavljati prevelike ciljeve, kao ni čuditi se, niti gubiti nadu, ako on u tim

ciljevima omahne. Ali bitno je da je menadžer zrela ličnost koja je u stanju da se nosi sa neuspjehom nakon kojeg ne postaje malodušan. Bez sve tri „vrste“ zrelosti kao potencijalnog menadžera imamo praznu ljušturu koja može uspješno obavljati neke zadatke, ali pri prvim teškoćama, gubi uvjerenje da može da uspije.

2. METODE RADA

U procesu ovog naučno-istraživačkog rada korištene su sljedeće metode:

- servej istraživački metod,
- metod teorijske analize.

Ispitivanje je sprovedeno u 49 sportskih kolektiva na području Grada Mostara koji su članovi Sportskog saveza Grada Mostara, krovne institucije sporta u Gradu Mostaru koju sačinjavaju udruženja i klubovi koji su registrirani i djeluju na području Grada Mostara. U ispitivanju je ukupno učestvovalo 248 menadžera, i to 218 muškaraca i 30 žena, od čega 111 top menadžera, 55 funkcionalnih menadžera i 82 operativna menadžera. Za konačnu obradu su uzeti samo rezultati ispitanika koji su testiranja izvršili na validan i pravilima propisan način.

Za prikupljanje podataka u istraživanju smo koristili upitnik za „MENADŽERE“ (Bajraktarević, F. 2008, modifikacija 2010) koji obuhvata sljedeće oblasti:

1. socijalno statusna obilježja,
2. spremnost na rizik i inicijativu u ostvarivanju datih ciljeva.

3. REZULTATI I DISKUSIJA

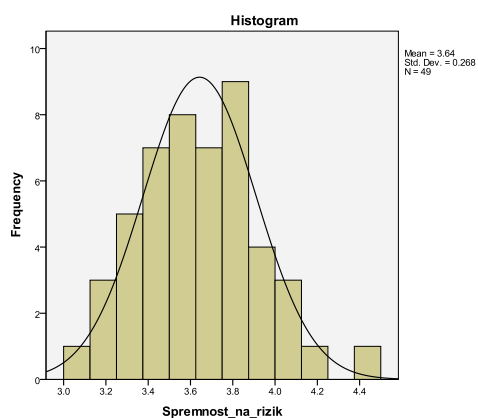
Dio upitnika koji obrađuje sociodemografske karakteristike daje sljedeće rezultate:

- u ispitivanju je ukupno učestvovalo 248 menadžera, i to 218 muškaraca i 30 žena, od čega 111 top menadžera, 55 funkcionalnih menadžera i 82 operativna menadžera,
- u svojoj menadžerskoj strukturi 20 klubova ima angažovane žene, a prema stručnoj spremi 115 menadžera je sa srednjom stručnom spremom, 34 su sa višom stručnom spremom i 99 menadžera sa visokom stručnom spremom,
- od ukupnog broja menadžera angažovanih u klubovima, 27 je profesionalno angažovano u 15 klubova, 36 honorarno u također 15 klubova, a 5 klubova nema volontere,
- prema mjestu odrastanja 24 kluba imaju menadžere koji su djetinjstvo i ranu mladost provodili na selu, 26 klubova ima menadžere koji su djetinjstvo i ranu mladost provodili u malom mjestu, 7 klubova nema ljudi angažovanih u menadžmentu kluba koji su djetinjstvo i ranu mladost provodili u gradu,
- većina klubova ima menadžere koji potječu iz porodice radnika i službenika,
- od ukupnog broja ispitanika, 79 njih svoje materijalne prilike u kojima žive karakterišu kao „loše“, dok 169 iste karakterišu kao dobre,
- od ukupnog broja menadžera koji su učestvovali u ovom istraživanju kod 28 poslovi koje profesionalno obavljaju su vezani za sportsku djelatnost, a čak 34 kluba nemaju niti jednog menadžera čiji su poslovi koje profesionalno obavljaju vezani za sportsku djelatnost,
- srednje vrijednosti dobi ispitanika po klubovima se kreću od 24.7 godina pa do 73 godine u Zrakoplovnom klubu Mostar, jer je za isti u obradu podataka uzet samo jedan ispitanik,
- srednje vrijednosti sportskog staža ispitanika po klubovima se kreću od 5 godina pa do 58 godina,
- u obzir su uzeta 23 kluba ekipnih sportova i 26 klubova individualnih sportova.

Analizirajući skalu spremnosti na rizik i inicijativu u ostvarivanju datih ciljeva, dolazimo do podatka da su ispitanici u prosjeku spremni na rizik i inicijativu u ostvarivanju datih ciljeva.

Grafikon 1. - Spremnost na rizik i inicijativu u ostvarivanju datih ciljeva

SPREMNOST NA RIZIK I INICIJATIVU		
N	Valid	49
	Missing	0
Mean		3.643
Std. Deviation		.2675
Skewness		.421
Std. Error of Skewness		.340
Kurtosis		.463
Std. Error of Kurtosis		.668
Minimum		3.1
Maximum		4.4
Percentiles	25	3.460
	50	3.647
	75	3.798

Prosječna vrijednost na skali spremnosti na rizik i inicijativu u ostvarivanju datih ciljeva iznosi 3.643, te se može reći da su ispitanici većinom spremni na rizik i inicijativu kako bi ostvarili zacrtane ciljeve. Klubove smo podijelili na klubove ekipnih sportova i klubove individualnih sportova, te smo vršili usporedbu aritmetičkih sredina rezultata istih u odnosu na aritmetičke sredine skale spremnosti na rizik i inicijativu u ostvarivanju datih ciljeva.

Tabela 1. - Razlika spremnosti na rizik i inicijativu u ostvarivanju datih ciljeva u odnosu na vrstu sporta

SPORT		Mean	Std. Deviation	N
Ekipni sportovi		3.612	.2528	23
Spremnost na rizik	Individualni sportovi	3.670	.2820	26
Total		3.643	.2675	49

Rezultati prikazani u tabeli 1 prikazuju da je menadžment klubova iz ekipnih sportova manje spreman na rizik od menadžmenta klubova individualnih sportova, što možemo pripisati jednostavnijem sistemu takmičenja, manjoj brojnosti ekipe, manjim finansijskim potrebama kluba, lakšem individualnom postizanju rezultata i slično.

Tabela 2. - Statistička značajnost razlika skale spremnosti na rizik i inicijativu u ostvarivanju datih ciljeva u odnosu na vrstu sporta

Source	Dependent Variable	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
SPORT	Spremnost_na_rizik	.040	1	.040	.559	.459

Tabela 2 prikazuje da ne postoji statistički značajna razlika (na nivou značajnosti .005) između klubova koji pripadaju ekipnim i klubova koji pripadaju individualnim sportovima na skali spremnosti na rizik i inicijativu u ostvarivanju datih ciljeva Sig. = 0.459.

4. ZAKLJUČAK

Rezultati do kojih se došlo pokazuju da je sociodemografska slika menadžera angažovanih u klubovima raznolika. Od ukupnog broja menadžera koji su učestvovali u ovom istraživanju, samo kod njih 28 ili 11,2% poslovi koje profesionalno obavljaju su vezani za sportsku djelatnost, a čak 34 kluba nemaju niti jednog menadžera čiji su poslovi koje profesionalno obavlja vezani za sportsku djelatnost. Prosječna vrijednost na skali spremnosti na rizik i inicijativu u ostvarivanju zadatih ciljeva iznosi 3.643, te se može reći da su ispitanici većinom spremni na rizik i inicijativu kako bi ostvarili zacrtane ciljeve. Nešto veća spremnost na rizik je kod menadžmenta klubova individualnih sportova u odnosu na klubove ekipnih sportova, ali ta razlika nije statistički značajna. Dobiveni rezultati su posljedica amaterizma u klubovima, nerazvijenog sistema odgovornosti menadžmenta i načina organizovanja klubova kao udruženja građana. Ovakav vid organizovanja klubova omogućava menadžmentu da lahko ulazi u rizike poslovanja kluba, te da se nakon eventualnog neuspjeha bez ikakve odgovornosti povuče sa funkcije koju obavlja u klubu. Takvih primjera je mnogo u klubovima na prostoru grada Mostara, a i države Bosne i Hercegovine u cjelini, te je zbog stabilnosti i napretka rada klubova neophodna izmjena zakonske regulative organizovanja sportskih klubova. Do izmjene zakona koji regulišu organizovanje sportskih klubova, neophodno je da menadžeri koji donose odluke sa mogućim negativnim posljedicama za klub, potpišu ugovor/kodeks ponašanja u kojem su predviđene i sankcije za štetne ugovore ili nesavjesno obavljanje dužnosti. Također, potrebno je pomladiti menadžerski kadar u klubovima, angažovati stručne menadžere koji su sposobni nositi se sa zadacima koji se pred njih postavljaju i, što je jako bitno, željne uspjeha u vlastitom radu koji će se pokazati putem sportskih rezultata kluba.

5. LITERATURA

1. Bajraktarević, F. (2009): *Uloga menadžmenta u sportu i problem organizacije sportske prakse u BiH*, Časopis „Sportekspert“ Vol. 2 (2009) No.1, Sarajevo: Udruženje profesora i stručnih lica u oblasti fizičke kulture i sporta kantona Sarajevo.
2. Bajraktarević, J. (2008): *Psihološka priprema sportista*, Sarajevo: Univerzitetski udžbenik „Arka“, treće izmenjeno i dopunjeno izdanje ISBN 978-9958-588-22-8.
3. Bartoluci, M., Škorić, S. (2009). *Karakteristike menadžera u upravljanju sportskim organizacijama. // Metodčki organizacijski oblici rada u područjima edukacije, sporta,*

sportske rekreacije i kineziterapije / Neljak, Boris (ur.). - Zagreb: Hrvatski kineziološki savez, 2009. 358–363.

4. Krstić, D. (1996): *Psihološki riječnik*, Beograd: Savremena administracija.
5. Malacko, J., Rađo, I. (2006): *Menadžment ljudskih resursa u sportu*, Sarajevo: Fakultet sporta i tjelesnog odgoja.
6. Tomić, M. (2007): *Sportski menadžment*, Beograd: Data status.

Korespondencija:

Nedžad Vuk
Odjel društvenih djelatnosti
Gradska uprava Grada Mostara
Adema Buća 19, 88000 Mostar
Tel.: 061/726-021
e-mail: neckovuk1@gmail.com

**Lejla Salihamidžić
Faris Varešlija**

LATENTNA STRUKTURA BAZIČNO-MOTORIČKOG PROSTORA KOD STUDENTICA

Izvorni naučni rad

Sažetak

Istraživanje je provedeno s ciljem utvrđivanja latentne strukture bazično-motoričkog prostora kod studentica. Uzorak ispitanika činilo je 290 studentica I (prve) godine Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru obuhvaćene redovnom nastavom Sporta i zdravlja u školskoj godini 2005/2006. Ukupno su obuhvaćene 22 bazično-motoričke varijable koje predstavljaju manifestni bazično-motorički prostor. Izolovano je sedam karakterističnih korjenova koje smo na osnovu matrice sklopa definisali kao: faktor za procjenu repetitivne snage, faktor za procjenu ravnoteže, faktor za procjenu fleksibilnosti, faktor za procjenu segmentarne brzine, faktor za procjenu koordinacije (dual faktor), faktor za procjenu eksplozivne snage, te sedmi izolovani faktor sa specifičnom strukturom koji je bilo veoma teško smisljeno definisati. Sumirajući rezultate ovog istraživanja možemo konstatovati da struktura bazično-motoričkog prostora kod studentica u potpunosti sadrži navedene latentne faktore.

Ključne riječi: studenti, bazično-motoričke sposobnosti, faktorska analiza

LATENT STRUCTURE OF BASIC-MOTOR CHARACTERISTICS OF COLLEGE STUDENTS

Original scientific paper

Abstract

The study was conducted with the aim of determining the latent structure of basic-motor characteristics of college students. The sample consisted of 290 students I (first) year University " Džamal Bijedić" in Mostar included in regular tuition sport and health in the school year 2005/2006. The total includes 22 basic-motor variables that represent the manifest basic-motor characteristics. Seven extracted characteristic roots that are based on matrix assembly defined as: a factor for assessing repetitive power, factor to estimate the equilibrium, factor for assessing the flexibility, factor for evaluating segment speed, factor for the assessment of coordination (dual factor), a factor for assessing explosive strength and seventh isolated factor with a specific structure that was very difficult to define meaningful. Summarizing the results of this study, we concluded that the latent structure of basic- motor characteristics in student fully contain the specified latent factors.

Keywords: students, basic motor abilities, factor analysis

1. UVOD

Novi način života se odlikuje minimalnom tjelesnom angažovanošću, a ako se na ovo sve nadovežu i nepovoljni utjecaji urbanizovane i automatizovane sredine, jasno je kakav se atak vrši na mladi organizam koji se nalazi u završnoj fazi razvoja. Posljedna karika u lancu kompleksnog, edukacionog sistematskog društvenog utjecaja u sportu i tjelesnom odgoju kojem su podvrgnuti novi naraštaji je studentska populacija. Da bi se uspješno realizovali ciljevi i zadaci nastavnog predmeta Sport i zdravlje sa studentskom populacijom, potrebno je poznavanje i definisanje

čovjeka kao složenog, dinamičnog i organizovanog integralnog sistema koji proizilazi iz činjenice što je taj sistem sastavljen iz određenih podsistema koji su predmet interesovanja različitih naučnih oblasti: morfološke karakteristike, funkcionalne sposobnosti, motoričke sposobnosti, kognitivne sposobnosti i konativne i sociološke karakteristike. Upravljanje procesom nastave tjelesnog odgoja studenata ne može se više zamisliti bez prethodnog utvrđivanja strukture latentnih dimenzija antropološkog statusa kao organizovanog sistema i objektivnih pokazatelja efekata strukturalnih promjena uvjetovanih programiranim radom. Motoričke sposobnosti uvjetno se definiraju kao latentne motoričke strukture koje su odgovorne za beskonačan broj manifestnih motoričkih reakcija i mogu se izmjeriti i opisati (Findak, 1999). Motoričkim sposobnostima nazivaju one sposobnosti čovjeka koje učestvuju u rješavanju motoričkih zadataka i uvjetuju uspješno kretanje, bez obzira na to da li su stečene treningom ili ne (Malacko, Rađo, 2004).

2. METOD RADA

2.1. Uzorak ispitanika

Istraživanje je provedeno na uzorku od 290 studentica I godine Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru. Ispitanice su bile studentice Pravnog fakulteta, Fakulteta za poslovni menadžment, Nastavničkog fakulteta, (Psihologija, Razredna nastava, Hemija, Sociologija), Fakulteta humanističkih nauka, Mašinskog i Građevinskog fakultet, obuhvaćene redovnom nastavom Sporta i zdravlja u školskoj godini 2005/2006.

2.2. Uzorak varijabli

Za procjenu bazično-motoričkih sposobnosti u ovom istraživanju su primijenjene 22 varijable koje pokrivaju spomenuti prostor:

- **Za procjenu faktora brzine frekvencije pojedinačnih pokreta (segmentarna brzina) primijenjeni su slijedeći testovi:**
  - taping desnom rukom (MBFTAPDR)
  - taping lijevom rukom (MBFTAPLR)
  - pretklon-zasuk-dodir (MBFPZD)
  - taping nogom (MBFTAN)
- **Za procjenu faktora preciznosti primijenjen je slijedeći test:**
  - pikado (MPGPIK)
- **Za procjenu faktora ravnoteže primijenjeni su slijedeći testovi:**
  - Stajanje na dvije noge uzdužno na klupici za ravnotežu otvorenih očiju (MBAU2O)
  - Stajanje na dvije noge poprečno na klupici za ravnotežu zatvorenih očiju (MBAP2)
  - Stajanje na jednoj nozi uzdužno na klupici za ravnotežu otvorenih očiju (MBAU1O)
  - Stajanje na jednoj nozi uzdužno na klupici za ravnotežu zatvorenih očiju (MBAU1Z)
- **Za procjenu faktora fleksibilnosti primijenjeni su slijedeći testovi:**
  - duboki pretklon na klupici (MFLPRK)
  - iskret palicom (MFLISKP)
  - pretklon raskoračno (MFLPRR)

- **Za procjenu faktora koordinacije primijenjeni su slijedeći testovi:**

- kordinacija palicom (MKTOSP)
- okretnost na tlu (MAGONT)
- koraci u stranu (MAGKUS)

- **Za procjenu faktora eksplozivne snage primijenjeni su slijedeći testovi:**

- trčanje iz visokog starta na 20 m (MFE20V)
- skok u dalj iz mjesta (MFESDM)
- skok u vis iz mjesta (MFESVM)
- bacanje medicine iz ležećeg položaja (MFEBML)

- **Za procjenu faktora repetitivne snage primijenjeni su slijedeći testovi:**

- sklekovi (MRESK)
- zaklon u ležanju – ispravljanje trupa (MREDTŠ)
- dizanje trupa za 30 sec (MRCDT 30)

2.3. Metod obrade podataka

Za obradu, unos podataka i analizu rezultata korištene su prikladne matematičko-statističke metode i procedure. Obrada rezultata vršena je u programskom paketu SPSS 12.0 for Windows. Na multivarijantnom nivou korištena je Faktorska analiza – metoda kongruencije za utvrđivanje latentne strukture.

3. REZULTATI I DISKUSIJA

Primjenom Bartlettovog testa, testirana je mogućnost podvrgavanja ovog skupa bazično-motoričkih varijabli bilo kakvom tipu faktorizacije (tabela 1). Na osnovu dobijenih podataka možemo vidjeti da KMO test iznosi 0.788, gdje je Bartletov pokazatelj značajan ($p = 0.000$) te je faktorska analiza opravdana.

Tabela 1. - KMO i Bartlett's Test

KMO		.778
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	1698.685
	df	231
	Sig.	.000

Prezentirani komunaliteti (tabela 2) predstavljaju dobijene vrijednosti komunaliteta značajnih i zadovoljavajućih za sve primijenjene bazično-motoričke varijable i predstavljaju one dijelove varijanse svake varijable koji se mogu interpretirati kroz izolirani sistem latentnih dimenzija. Na osnovu prezentiranih vrijednosti komunaliteta, mogu se uočiti visoke i ujednačene vrijednosti u rasponu od .34 do .86, tako da je poznavanje vektora varijabli u analiziranom prostoru vektora dobro, čime će se dosta doprinijeti u definiranju glavnih komponenti.

Tabela 2. Vrijednosti komunaliteta bazično-motoričkih sposobnosti

	Initial	Extraction
MBFTAP	1.000	.883
MBFTAPLR	1.000	.855
MBFPZ	1.000	.342
MBFTAN	1.000	.567
MPGPIK	1.000	.399
MBAU2O	1.000	.705
MBAP2Z	1.000	.544
MBAUIO	1.000	.675
MBAUIZ	1.000	.596
MFLPRK	1.000	.711
MFLISK	1.000	.628
MFLPRR	1.000	.723
MKTOSP	1.000	.687
MAGONT	1.000	.564
MAGKUS	1.000	.662
MFE2OV	1.000	.560
MFESDM	1.000	.701
MFESVM	1.000	.506
MFEBML	1.000	.510
MRESKL	1.000	.534
MREDTŠ	1.000	.390
MRCDT30s	1.000	.488

Na osnovu izračunate karakteristične jednačine (tabela 3), primjenom Guttman-Kaiserovog kriterija, dobijeno je sedam karakterističnih korjenova koji objašnjavaju 59.90% zajedničke varijanse. Pojedinačni doprinos u objašnjenju zajedničke varijanse iznosi: za prvi izolirani faktor 22.16%, za drugi 9.00%, za treći 6.87%, za četvrti 6.35%, za peti 5.92%, za šesti 4.92% i za sedmi 4.65%.

Tabela 3. Izolovane komponente bazično-motoričkih sposobnosti

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	4.876	22.163	22.163	4.876	22.163	22.163
2	1.981	9.005	31.168	1.981	9.005	31.168
3	1.513	6.877	38.045	1.513	6.877	38.045
4	1.398	6.353	44.397	1.398	6.353	44.397
5	1.304	5.925	50.322	1.304	5.925	50.322
6	1.084	4.926	55.248	1.084	4.926	55.248
7	1.023	4.651	59.900	1.023	4.651	59.900

Na osnovu matrice sklopa definirat ćemo izolirane faktore koje smo dobili unutar ove matrice. Na osnovu dobijenih rezultata (tabela 4) vidimo da najznačajnije projekcije vektora manifestnih varijabli na prvi izolirani faktor imaju sve varijable iz prostora varijabli za procjenu repetitivne snage, kao i varijabla MFEBML – bacanje medicinke iz ležećeg položaja (.64). Na osnovu ovako dobijenih podataka, ovaj faktor možemo definirati kao **faktor za procjenu repetitivne snage**. Na drugi izolirani faktor najznačajnije projekcije vektora manifestnih varijabli imaju tri varijable, i to: MBAU2O – stajanje na dvije noge uzdužno na klupici za ravnotežu otvorenih očiju (.83), MBAUIO – stajanje na jednoj nozi uzdužno na klupici otvorenih očiju (.79) i MBAUIZ – stajanje na jednoj nozi uzdužno na klupici za ravnotežu zatvorenih očiju (.36). Stoga ćemo ovaj faktor definirati kao **faktor za procjenu ravnoteže**. Na treći izolirani faktor najznačajnije projekcije vektora manifestnih varijabli imaju sve varijable za procjenu fleksibilnosti, te smo stoga taj faktor i definirali kao **faktor za procjenu fleksibilnosti**.

Tabela 4. - Matrica sklopa izolovanih komponenti bazično-motoričkih sposobnosti

	Component						
	1	2	3	4	5	6	7
MBFTAP	.047	.024	.063	-.910	-.085	.085	-.125
MBFTAPLR	-.032	.092	.043	-.941	-.031	.130	-.028
MBFPZ	.275	.122	-.074	-.336	.156	.041	.103
MBFTAN	.110	-.113	.063	-.419	.418	-.108	.312
MPGPIK	.611	.082	.055	.053	-.159	.077	.018
MBAU2O	-.011	.832	.084	-.014	.004	.004	-.110
MBAP2Z	-.078	.164	.186	-.131	-.011	-.136	-.680
MBAU1O	.031	.785	-.035	-.049	-.069	.017	-.065
MBAU1Z	.212	.356	-.374	.047	-.048	.148	-.449
MFLPRK	.142	-.137	-.832	.066	.000	.204	.038
MFLISK	.207	.082	.270	.091	-.598	.168	.348
MFLPRR	-.345	.204	-.637	.026	-.094	-.369	.237
MKTOSP	-.159	.092	-.101	-.213	-.087	.826	.161
MAGONT	-.055	.302	.138	.412	.368	.337	.168
MAGKUS	.037	-.036	.165	.174	.749	.053	.126
MFE2OV	-.174	-.191	.055	.167	.125	.504	-.181
MFESDM	.382	.336	.030	-.262	-.059	-.201	.289
MFESVM	.025	.229	.019	-.309	.105	-.367	.279
MFEBML	.644	.003	.043	-.024	-.073	-.169	.081
MRESKL	.648	-.061	-.085	-.069	.254	-.041	-.083
MREDTŠ	.347	.174	-.227	-.165	.181	-.080	-.067
MRCDT30s	.538	-.006	-.095	-.090	-.041	-.262	.055

Četvrti izolirani faktor definiraju sve varijable iz prostora varijabli za procjenu segmentarne brzine, te smo ga tako i definisali. Na peti izolirani faktor najznačajnije projekcije vektora manifestnih varijabli imaju dvije varijable iz prostora varijabli za procjenu koordinacije, i to: MAGONT – okretnost na tlu (.37) i varijabla MAGKUS – koraci u stranu (.75). Na osnovu ovako dobijenih podataka, taj faktor smo definirali kao **faktor za procjenu koordinacije** (dual faktor). Na šesti izolirani faktor najznačajnije projekcije vektora manifestnih varijabli imaju sve varijable iz prostora varijabli za procjenu eksplozivne snage, te smo stoga taj faktor tako i definisali. Sedmi izolirani faktor ima veoma specifičnu strukturu. Na osnovu tako dobijenih podataka i male količine objašnjene zajedničke varijanse (4.65%) taj faktor je vrlo teško smisleno definirati. Na osnovu podataka dobijenih unutar matrice interkorelacija izoliranih faktora (tabela 5) vidimo da su značajni koeficijenti ostvareni između faktora 1, koji smo definirali kao faktor za procjenu repetitivne snage i faktora 2, koji smo definirali kao faktor za procjenu ravnoteže, a ostvareni koeficijent korelacije iznosi (.22). Zatim, između faktora 1 i faktora 4, koji smo definirali kao faktor za procjenu segmentarne brzine, a ostvareni koeficijent korelacije iznosi (.31); između faktora 2 – faktor za procjenu ravnoteže i faktora 4 – faktor za procjenu segmentarne brzine, a koeficijent korelacije iznosi (.23) i između faktora 4 i faktora 6 – faktor za procjenu eksplozivne snage, a koeficijent korelacije iznosi (.29).

Tabela 5. - Matrica interkorelacije

Component	1	2	3	4	5	6	7
1	1.000	.215	-.065	-.313	.026	-.162	.104
2	.215	1.000	-.101	-.227	-.074	-.041	-.042
3	-.065	-.101	1.000	.093	.002	.109	.052
4	-.313	-.227	.093	1.000	-.005	.289	-.056
5	.026	-.074	.002	-.005	1.000	-.018	.039
6	-.162	-.041	.109	.289	-.018	1.000	-.068
7	.104	-.042	.052	-.056	.039	-.068	1.000

4. ZAKLJUČAK

Faktorskom analizom primijenjenih bazično-motoričkih varijabli (model kongruencije) nastojali smo utvrditi latentne strukture bazično-motoričkog prostora kod studentica. Na osnovu izračunate karakteristične jednačine primjenom Guttman-Kaiserovog kriterija, dobijeno je sedam karakterističnih korjenova koji objašnjavaju 59.90% zajedničke varijanse. Prema rezultatima koje smo dobili iz matrice sklopa, definisali smo izolovane faktore koje smo dobili unutar ove matrice: faktor za procjenu repetitivne snage, faktor za procjenu ravnoteže, faktor za procjenu fleksibilnosti, faktor za procjenu segmentarne brzine, faktor za procjenu koordinacije (dual faktor), faktor za procjenu eksplozivne snage, te sedmi izolovani faktor sa specifičnom strukturom koji je bilo veoma teško smisljeno definisati. Sumirajući rezultate ovog istraživanja možemo konstatovati da struktura bazično-motoričkog prostora kod studentica I (prve) godine Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru u školskoj 2005/2006 u potpunosti sadrži navedene latentne faktore.

5. LITERATURA

1. Bala, G. (1977). *Struktura antropometrijskih dimenzija kod osoba ženskog pola*. Kineziologija 7 (1-2).
2. Biberović, A., Mikić, B. i sar. (2003). *Značajnost efekata transformacija antropoloških odlika studentkinja pod uticajem nastavnog programa*. Sport u teoriji i praksi (5).
3. Burić, Z. (1975). *Fizičko vaspitanje studenata Šumarskog fakulteta u sistemu reformisane nastave na Sarajevskom Univerzitetu*. Fizička kultura (4).
4. Čolakhodžić, E., Rađo, I. (2011). *Metodologija naučnoistraživačkog rada u kineziologiji*. Mostar: Univerzitet „Džemal Bijedić“, Nastavnički fakultet.
5. Findak, V. (1999). *Metodika tjelesne i zdravstvene kulture*. Zagreb: Školska knjiga.
6. Gredelj, M., Metikoša, D., Hošek, A., Momirović, K. (1975). *Model hijerarhijske strukture motoričkih sposobnosti*. Kineziologija, Vol.5, br.1–2.
7. Ibrahimbegović – Gafić, F. (2001). *Relacija antropometrijskih karakteristika i inteziteta sportskih aktivnosti*. Kineziologija, Vol.19, br. 2.
8. Kurelić, N. i sur. (1975). *Struktura razvoja morfoloških i motoričkih dimenzija omladine*. Beograd: Institut za naučna istraživanja Fakulteta za fizičko vaspitanje Univerziteta u Beogradu.
9. Rađo, I. i sar. (2000). *Antropomotorika*. Mostar: Pedagoška akademija.
10. Skender, N., Kendić, S. i sar. (2002). *Utjecaj nekih antropometrijskih parametara na motoričke sposobnosti studentica Pedagoškog fakulteta Univerziteta u Bihaću*. Homo sporticus 1 (1).
11. Šoš, H., Mekić, M., Rađo, I. (1998). *Vodič za pisanje naučnih i stručnih radova u kineziologiji*. Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu, Fakultet za fizičku kulturu.

Korespondencija:

Lejla Salihamidžić

Nastavnički fakultet

URSC „Midhat Hujdur-Hujka“, 88104 Mostar

Tel.: 061/684-910

e-mail: lejla.salihamidzic@unmo.ba

Faris Varešlija

**UTJECAJ SISTEMA PREDIKTORA SITUACIONE EFIKASNOSTI KOŠARKAŠA NA
KRITERIJSKU VARIJABLU UKUPNO PROVEDENOG VREMENA NA PARKETU**

Izvorni naučni rad

Sažetak

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi da li postoji utjecaj sistema prediktora situacione efikasnosti vrhunskih košarkaša na kriterijsku varijablu ukupno provedenog vremena na parketu, tj. koji su to situacioni parametri koji diktiraju koliko će vremena jedan košarkaš provesti u igri. Istraživanje je provedeno na uzorku od dvanaest (12) košarkaških reprezentacija učesnica Olimpijskih igara 2012. godine u Londonu, gdje su ukupno bila 144 ispitanika/vrhunska košarkaša. Na analiziranom uzorku posmatrano je ukupno 17 varijabli za procjenu situacione efikasnosti. Regresionom analizom nastojali smo ispitati utjecaj situacione efikasnosti košarkaša kao prediktora na kriterijsku varijablu ukupno provedenog vremena na parketu. Analizom je utvrđeno da postoji povezanost prediktorskog sistema varijabli i kriterijske varijable na statistički značajnom nivou ($p = 0,000$) i da je koeficijent multiple korelacije veoma visok i iznosi $R = 0,963$. Prediktorski sistem varijabli, u objašnjenju ukupna varijanse kriterija, učestvuje sa 92,7%. Košarkaši će provoditi manje vremena na parketu ako loše šutiraju za 3 poena, odnosno imaju više neuspješnih šuteva i lošiji procenat za 3 poena, kao i igrači koji imaju više izgubljenih lopti. Jedan od ograničavajućih faktora jesu i napravljene lične greške, što je općepoznato s obzirom da su košarkaška pravila takva da igrač u toku utakmice može napraviti 5 ličnih grešaka, nakon čega mora napustiti igru. Ukoliko košarkaši imaju više skokova u odbrani, više osvojenih lopti i asistencija, imat će i veću minutažu.

Ključne riječi: situaciona efikasnost, košarkaši, regresiona analiza

**INFLUENCE PREDICTOR SYSTEM SITUATIONAL EFFICIENCY IN BASKETBALL
PLAYERS CRITERION VARIABLE TOTAL SPENT ON THE COURT**

Original scientific paper

Abstract

The aim of this study was to determine whether there is influence predictor system situational efficiency of top players on the criterion variable total time spent on the court, respectively the situational parameters that dictate how much time to spend in one basketball game. The study was conducted on a sample of twelve (12) basketball teams participating Olympics 2012. in London, where a total of 144 subjects were/premium players. In the analyzed sample observed a total of 17 variables for assessing situational efficiency. Regression analysis, we sought to examine the impact of situational effectiveness of basketball as a predictor of the criterion variable total time spent on the court . The analysis shows that there is a connection between the predictor variables of the system and criterion variables in a statistically significant level ($p= 0.000$) and the coefficient of multiple correlation is very high at $R = 0.963$. The predictor variables of the system, in explaining the total variance criteria, accounts for 92.7 % . Basketball players will spend less time on the court if poor shooting for three points , and have more unsuccessful shots and inferior to 3 percentage points, and the players who have more turnovers. One of the limiting factors are and made personal mistakes, which is generally known since the basketball rules, such that a player during a match can make five personal mistakes, and then had to leave the game. If basketball players have more rebounds in defense, more steals and assists, will have more playing time.

Keywords: situational efficiency, basketball players, regression analysis

1. UVOD

Podaci o situacijskoj efikasnosti pojedinih sportista se odnose na ocjenu nastupa/izvođenja pojedinih sportista (igrača) za vrijeme igre, koja može pridonjeti boljem određivanju taktičkih aktivnosti neke ekipe. Jedan od prihvaćenih sistema u košarkaškoj igri određuje norme za procjenu situacione efikasnosti igrača, uzimajući u obzir kako poziciju na kojoj igraju tako i vrijeme provedeno u igri. Također je moguće ocjeniti igrače na način da se više ili manje naglase elementi situacione efikasnosti, s obzirom da je poznato da svi statistički pokazatelji nisu jednako važni što se tiče konačnog rezultata utakmice. Podaci o situacijskoj efikasnosti ekipe i pojedinih sportista se baziraju na novim zahtjevima u svakoj naučnoj i stručnoj djelatnosti gdje informatika igra veoma važnu ulogu za njen cjelokupan razvoj (Malecko, Rađo, 2004). Pleslić (2007) je istraživao utjecaj nekih košarkaških elemenata na konačan ishod utakmice. Istraživanje je obuhvatilo 20 košarkaških utakmica igranih na Evropskom košarkaškom prvenstvu u Zagrebu 1989. godine, gdje je primjenom regresijske analize dobio podatke o utjecaju situacijskih košarkaških parametara na konačan rezultat u košarkaškoj igri koji je bio označen sa dvije kriterijske varijable: RANG (pobjeda - poraz) i RAZLIKA (odnos između datih i primljenih koševa). U predikciji kriterija RANG i RAZLIKA kao najznačajnije u oba slučaja izdvojile su se varijable uspješnog ubacivanja lopte u koš iz prostora reketa, sa poludistance i sa linije slobodnih bacanja.

2. METOD RADA

2.1. Uzorak ispitanika

Istraživanje je provedeno na uzorku od dvanaest (12) košarkaških reprezentacija učesnica Olimpijskih igara 2012. godine u Londonu, gdje je ukupno bilo 144 ispitanika. Reprezentacije učesnice su: Sjedinjene Američke Države, Španija, Rusija, Argentina, Brazil, Fancuska, Australija, Litvanija, Velika Britanija, Nigerija, Tunis i Kina.

2.2. Uzorak varijabli

Podaci su preuzeti sa zvaničnog web sajta Međunarodne košarkaške federacije. Na analiziranom uzorku posmatrano je 17 varijabli za procjenu situacione efikasnosti košarkaša, koje je utvrdila FIBA, a to su: ukupno odigrane minute (SEMIN), uspješni i neuspješni šut za 2 poena (SEUS2, SENS2), postotak šuta za 2 poena (SES2P), uspješni i neuspješni šut za 3 poena (SEUS3, SENS3), postotak šuta za 3 poena (SES3P), uspješna i neuspješna slobodna bacanja (SEUSL, SENSL), postotak slobodnih bacanja (SESLP), ostvareni skokovi u napadu i odbrani (SESKN, SESKO), ostvarene asistencije (SEASS), napravljene lične greške (SELGR), izgubljene i osvojene lopte (SEIZGL, SEOSVL) i blokirani šutevi (SEBLO).

2.3. Metod obrade podataka

U formiranju baze podataka korišteni su standardni pokazatelji situacione košarkaške efikasnosti propisani od strane FIBA-e koji su registrovani tokom Olimpijskih igara u Londonu 2012. godine (2012 FIBA Olympic games). Procjena standardnih pokazatelja situacione efikasnosti realizovana je pod istim uslovima. Prikupljanje ovih podataka regulisano je pomoću programa World Regulations – Official Statistics Sheet i Basketball Statistics Manual. Prikupljanje su vršila dva zapisničara uz pomoć računarskog softvera napravljenog za tu svrhu. Za obradu, unos podataka i analizu rezultata korištene su prikladne matematičko-statističke metode i procedure. Obrada podataka je izvršena u programskom paketu SPSS 19.0 za Windows. Na osnovu deskriptivne

statistike prikazali smo sve analizirane varijable, dok smo na osnovu regresione analize izvršili procjenu utjecaja prediktora na kriterijsku varijablu.

3. REZULTATI I DISKUSIJA

Tabela broj 1 prikazuje deskriptivne parametre primijenjenih varijabli situacione efikasnosti košarkaša na Olimpijskim igrama 2012. godine u Londonu. Košarkaši su u prosjeku provodili 105.60 ± 61.70 minuta na parketu uz postotak šuta za dva poena od 45.9% i postotak šuta za tri poena od 25.7%. Možemo vidjeti da je to veoma mali procenat uspješnosti šutiranja na koša iza linije 6,75m (tri poena), a razlog tome jesu igrači koji igraju na poziciji centra. Igrači su imali dosta dobar procenat uspješnosti šutiranja slobodnih bacanja (58.2%). Vrijeme provedeno na parketu su dobro koristili ostvarivši 4.97 ofanzivnih skokova i 12.92 defanzivna skoka, a uz to su podijelili 9 asistencija. Prosječno su pravili 10.9 ličnih grešaka. Pored toga, imali su 6.7 izgubljenih i 3.1 osvojene lopte. Također, za vrijeme koje su proveli na parketu napravili su 1.62 blokade. Prikazane vrijednosti situacione efikasnosti se odnose na cjelokupni košarkaški turnir u Londonu 2012. godine.

Tabela 1. - Deskriptivni parametri primijenjenih varijabli situacione efikasnosti košarkaša

Variable	N	Mean	SD
SEMIN	144	105.60	61.707
SEUS2	144	11.32	10.674
SENS2	144	11.39	9.255
SES2P	144	45.961	19.7536
SEUS3	144	4.16	5.341
SENS3	144	7.63	7.881
SES3P	144	25.751	21.6183
SEUSL	144	7.34	8.004
SENSL	144	3.17	3.755
SESLP	144	58.229	30.7014
SESKN	144	4.97	5.169
SESKO	144	12.92	10.563
SEASS	144	9.06	10.305
SELGR	144	10.90	6.133
SEIZGL	144	6.78	5.151
SEOSVL	144	3.12	3.355
SEBLO	144	1.62	2.715

U nastavku analize podataka, na osnovu regresionog modela, utvrđen je koeficijent determinacije (r^2) koji pokazuje koliki dio varijanse zavisne promjenjive (SEMIN – ukupno odigrane minute na prvenstvu) objašnjava model (situaciona efikasnost košarkaša). U ovom slučaju $r^2 = 0.927$. izraženo u procentima, možemo vidjeti da naš model objašnjava 92,7% varijanse ukupno odigranih minuta na prvenstvu. Na osnovu tabele 3 možemo ocijeniti statističku značajnost tog pokazatelja. Model u ovom slučaju dostiže statističku značajnost ($p = 0.000$).

Tabela 2. -Koeficijent determinacije

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.963 ^a	.927	.918	17.646

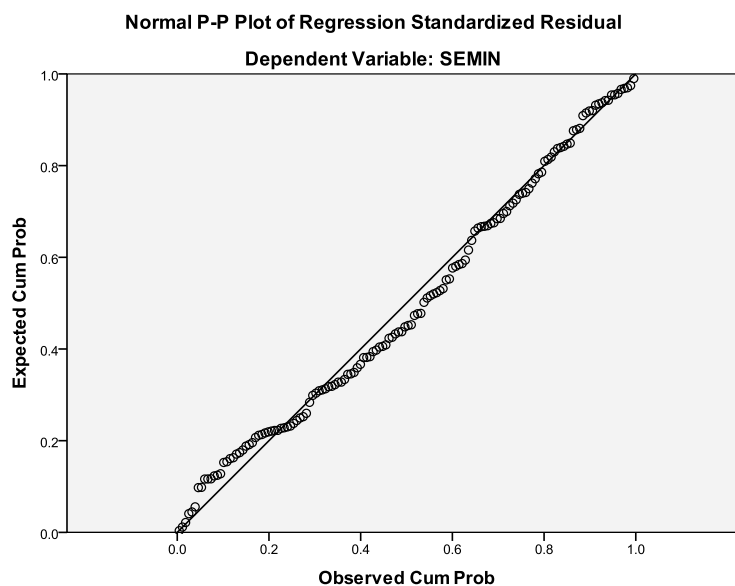
Tabela 3.- Statistička značajnost modela

Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.	
1	Regression	504971.222	16	31560.701	101.357	.000 ^a
	Residual	39545.417	127	311.381		
	Total	544516.639	143			

Tabela broj 4 prikazuje Beta koeficijente i njihovu statističku značajnost. Na osnovu vrijednosti Beta koeficijenata želimo da usporedimo doprinos svih nezavisnih promjenjivih. Najveći koeficijent beta iznosi 0.265, što je vrijednost neuspješnog šuta za tri poena (SENS3). To znači da ta promjenjiva pojedinačno najviše doprinosi objašnjavanju zavisne promjenjive (vrijeme provedeno na parketu), kada se oduzme varijansa koju objašnjavaju sve ostale promjenjive u modelu. Rezultati ukazuju da promjenjive daju statistički značajan jedinstven doprinos jednačini, a to možemo utvrditi na osnovu signifikantnosti, gdje je $p < 0.050$ što znači da promjenjiva daje značajan jedinstven doprinos predikciji zavisne promjenjive. U objašnjenju ukupnog varijabiliteta kriterijske varijable ukupno odigrane minute na prvenstvu (SEMIN), najviše učestvuju sljedeće varijable: SENS3 – neuspješni šut za 3 poena (0,265), SESKO – ostvareni skokovi u odbrani (0,253), SELGR – napravljene lične greške (0,192), SEASS – ostvarene asistencije (0,162), SENSL – neuspješna slobodna bacanja (0,116), SEIZGL – izgubljene lopte (0,105) i SEOSVL – osvojene lopte (0,093), kao i SES3P – postotak šuta za tri poena (0,083). Na osnovu gore navedenog možemo konstatovati da će košarkaši provoditi više ili manje vremena na parketu u zavisnosti od toga kako uspješno šutiraju izvana (3 poena). Samim tim, košarkaši koji lošije šutiraju za tri poena neće imati veliku minutažu. Također, ista situacija je ako loše šutiraju slobodna bacanja. Veću minutažu dobit će igrači koji dobro grade prostor pod košem i ostvaruju više skokova u odbrani, kao i igrači koji igraju za tim, tj. koji podijele više asistencija.

Tabela 4.- Beta koeficijenti

Model	Un. Co.		Sta. Co.	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Correlations			Collin. Stat.	
	B	St. E	Beta			Lower Bou	Upper Bound	Zero-order	Partial	Part	Toler.	VIF
1	1.988	5.769		.345	.731	-9.428	13.405					
SEUS2	.582	.373	.101	1.563	.121	-.155	1.319	.749	.137	.037	.138	7.264
SENS2	.514	.351	.077	1.466	.145	-.180	1.209	.720	.129	.035	.206	4.843
SES2P	.081	.097	.026	.835	.406	-.112	.274	.257	.074	.020	.587	1.702
SEUS3	-.662	.636	-.057	-1.040	.300	-1.921	.597	.575	-.092	-.025	.189	5.301
SENS3	2.073	.406	.265	5.108	.000	1.270	2.876	.666	.413	.122	.213	4.698
SES3P	.238	.085	.083	2.782	.006	.069	.407	.227	.240	.067	.638	1.567
SEUSL	-.174	.374	-.023	-.465	.643	-.915	.567	.707	-.041	-.011	.242	4.125
SENSL	1.904	.640	.116	2.976	.004	.638	3.170	.540	.255	.071	.377	2.650
SESLP	.055	.064	.027	.864	.389	-.071	.182	.422	.076	.021	.564	1.773
SESKN	-.747	.445	-.063	-1.679	.096	-1.628	.134	.427	-.147	-.040	.411	2.432
SESKO	1.476	.269	.253	5.497	.000	.945	2.008	.800	.438	.131	.271	3.695
SEASS	.967	.224	.162	4.316	.000	.524	1.411	.680	.358	.103	.408	2.449
SELGR	1.928	.347	.192	5.556	.000	1.242	2.615	.694	.442	.133	.481	2.081
SEIZGL	1.259	.448	.105	2.812	.006	.373	2.144	.731	.242	.067	.410	2.441
SEOSVL	1.708	.650	.093	2.629	.010	.423	2.994	.657	.227	.063	.458	2.183
SEBLO	.759	.750	.033	1.011	.314	-.726	2.244	.392	.089	.024	.525	1.906

4. ZAKLJUČAK

Regresionom analizom smo nastojali ispitati utjecaj situacione efikasnosti košarkaša kao prediktora na kriterijsku varijablu ukupno provedenog vremena na parketu. Na osnovu dobijenih rezultata, konstatovali smo da je povezanost prediktorskog sistema varijabli i kriterijske varijable na statistički značajnom nivou ($p = 0,000$) i da je koeficijent multiple korelacije veoma visok i iznosi $R = 0,963$. Prediktorski sistem varijabli, u objašnjenju ukupna varijanse kriterija, učestvuje sa 92,7%. Košarkaši će provoditi manje vremena na parketu ako loše šutiraju za 3 poena, odnosno imaju više neuspješnih šuteve i lošiji procenat za 3 poena, kao i igrači koji imaju više izgubljenih lopti. Jedan od ograničavajućih faktora jesu i napravljene lične greške, što je općepoznato s obzirom da su košarkaška pravila takva da igrač u toku utakmice može napraviti 5 ličnih grešaka, nakon čega mora napustiti igru. Ukoliko košarkaši imaju više skokova u odbrani, više osvojenih lopti i asistencija, imat će i veću minutažu.

5. LITERATURA

1. Blašković, M., Milanović, D. (1983). *Relacije situaciono-motoričkih faktora i uspješnosti u košarci*. Kineziologija 15 (2), 27–35.
2. Čeremidžić, D., Čeremidžić, T. (2010). *Razlike u situacionoj efikasnosti između timova NLB i NBA lige u regularnom dijelu sezone*. Sport i zdravlje V, (2), 39–43.
3. Čolakhodžić, E., Rađo, I. (2011). *Metodologija naučnoistraživačkog rada u kineziologiji*. Mostar: Univerzitet „Džemal Bijedić“, Nastavnički fakultet.
4. Hoffman, R., Epstein, S., Weinstein, I. (1999). *The influence of aerobic capacity on anaerobic performance and recovery indices in basketball players*. J Strength Conditioning Research, 13(4), 407–411.
5. Korjenić, A., Nožinović, F. (2012). *Teorija i metodika košarke*. Mostar: Nastavnički fakultet Univerziteta „Džemal Bijedić“.
6. Malecko, J., Rađo, I. (2004). *Tehnologija sporta i sportskog treninga*. Sarajevo: Fakultet sporta i tjelesnog odgoja.
7. Parr, R. B., Wilmore, J. H., Hoover, R., Bachman, D., Kerlan, R. (1978). *Professional basketball players: athletic profiles*. Physician and Sportsmedicine, (6), 77–84.

8. Pavlović, M. (1983). *Kineziološki model košarke*. Ljubljana: Fakultet za tjelesnu kulturu.
9. Pleslić, D. (2007). *Utjecaj nekih košarkaških elemenata na konačni ishod utakmice*. Diplomski rad, Zagreb: Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
10. Sampaio, J., Janeira, M., Ibanez, S., Lorenzo, A. (2006). *Discriminant analysis of game-related statistics between basketball guards, forwards and centres in three professional leagues*. *European Journal of Sports Science*, 6(3), 173–178.
11. Trninić, S. (1995). *Strukturna analiza znanja u košarkaškoj igri*. Doktorska disertacija, Zagreb: Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
12. Trninić, S., Dežman, B., Dizdar, D. (2001). *Ekspertni model sustava odlučivanja za učinkovito usmjeravanje košarkaša na pojedine pozicije i uloge u igri – empirijska provjera*. *Coll. Antropol.* 25 (1), 141–152.
13. Trninić, S., Papić, V., Trninić, M. (2010). *Hipotetska struktura međudjelovanja čimbenika koji određuju situacijsku učinkovitost sportaša i momčadi*. *Acta Kinesiologica* 4 (2), 57–61.

Korespondencija:

Faris Varešlija

Nastavnički fakultet

URSC „Midhat Hujdur -Hujka“, 88104 Mostar

Tel.: +387/62/582-593

e-mail: faris.vareslija@hotmail.com

Upute za autore

Sportski logos (ISSN 1512-875X) je naučno-stručna publikacija Nastavničkog fakulteta Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru koja objavljuje izvorne naučne i stručne radove iz kineziologije, sporta, tjelesnog i zdravstvenog odgoja, plesa, kineziološke rekreacije, sportske medicine, psihologije sporta, sociologije sporta, filozofije sporta, historije sporta, sportskog treninga, biomehanike, kineziterapije i menadžmenta u sportu.

Za sve radove se pretpostavlja da su isključivo podneseni naučnoj i stručnoj publikaciji *Sportski logos*, ukoliko nije drugačije navedeno, i ne smiju biti objavljeni ranije, osim u formi sažetka. Svi autori trebaju sudjelovati u radu kako bi mogli preuzeti javnu odgovornost za sadržaj, autentičnost i istinitost podataka.

Radovi trebaju biti napisani u MS WORD editoru teksta, fontu Times New Roman 11. Ne smiju prelaziti 8 stranica s dvostrukim proredom, uključujući tablice, ilustracije i upute. Treba biti štampan jednostranično s veličinom margina (2,5 cm). Tablice, grafikoni i ilustracije su redoslijedom označeni (npr.: *Tabela 1-Vrijednosti motoričkih sposobnosti...*) u tekstu i slijede redoslijed teksta. Pravila pisanja radova podrazumijevaju sljedeće:

Naslovna stranica: Naslov stranice pruža podatke o svim autorima, uključujući prezime, ime, zvanje, kompletne adresa, kontakt telefon i e-mail.

Druga stranica: Na drugoj stranici se nalazi sažetak ne duži od 200 riječi. Sažetak treba biti kratak i sveobuhvatan. Sadržaj sažetka treba jasno opisati problem, cilj rada, uzorak, metode istraživanja, zaključke i implikacije. Sažetak treba biti napisan na engleskom i bosanskom jeziku.

Ključne riječi: Navesti do 5 ključnih riječi. Ključne riječi opisuju sadržaj rada te trebaju biti napisane na engleskom i bosanskom jeziku.

Tekst rada: Tekst bi trebao sadržavati sljedeća poglavlja: Naslove: Uvod, Metod rada (uključujući uzorak, varijable, instrumentarij, metode istraživanja i metode obrade podataka), Rezultati, Diskusija, Zaključak i Reference. Sve stranice trebaju biti numerirane, počevši sa naslovnom stranicom.

Uvod: Definirati problem, predmet i cilj istraživanja, te povezati svrhu istraživanja sa relevantnim doprinosima prethodnih istraživanja.

Metode rada: Metode rada sadrže detaljan opis istraživanja sa precizno navedenim: uzorkom ispitanika, uzorkom varijabli, pojavom ili objektom opservacije – istraživanja, te instrumentarijem i postupkom istraživanja. Sve statističke metode trebaju biti navedene, a također i sve druge neuobičajeno korištene statističke metode trebaju u potpunosti biti opisane i navedene u literaturi.

Rezultati: Obuhvaćaju rezultate istraživanja.

Diskusija: Podrazumijeva usporedbu rezultata rada sa prethodnom objavljenim referencama. Potrebno je povezati zaključke sa ciljem rada, te pritom izbjegavati izjave i zaključke koji ne proizlaze iz rada. Ukoliko je rasprava relativno kratka, onda treba dati prednost kombinaciji sa prethodnim poglavljem Rezultata. Isto važi za dijelove Rezultati i Zaključak.

Tablice: Sve tablice trebaju biti numerirane sa kratkim naslovima koji opisuju njihov sadržaj. Tablice trebaju biti referirane u glavnom tekstu rada. Sve tablice trebaju biti jednostavne i sa podacima koji ne trebaju biti duplicirano navedeni u tekstu.

Ilustracije: Svaka ilustracija treba biti označena brojem prema položaju u tekstu manuskripta, treba biti visoke kvalitete, rezolucije i jasna za dalju ediciju. Veličina ilustracije treba biti veća nego što će biti u završnoj štampanoj formi.

Reference: Reference u tekstu trebaju biti navedene prema APA sistemu (pogledati: Priručnik za objavu Američkog psihološkog društva. IV izdanje, pogledati također na: <http://www.apa.org>).

Papir radova i diskete:

Poslati jedan štampani primjerak rada na papiru i isti priložiti u elektronskoj formi (Word). Uredništvo zadržava konačnu odluku o publikaciji članka. Radovi se ne vraćaju. Radovi koji nisu napisani prema uputama se vraćaju autoru zbog uređivanja. Prijavljeni radovi bit će ocijenjeni putem anonimne recenzije sa najmanje dva nezavisna ocjenjivača. Ocjena rada bit će dostavljena anonimno autoru, te u slučaju potencijalnog prihvatanja, članak će biti vraćen autoru radi korekcije.

Svi radovi trebaju se poslati na sljedeću adresu poštom ili lično:

Nastavnički fakultet Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru
Za Sportski logos
USRC „Midhat Hujdur Hujka“, 88104 Mostar
Bosna i Hercegovina
email: ekrem.colakhodzic@unmo.ba

Instructions for authors

SPORTS LOGOS (ISSN 1512-875X) is a scientific and professional publications of Teachers Faculty of the University "Džemal Bijedić" of Mostar, which publishes original scientific and professional papers in kinesiology, sports, health and physical education, dance, kinesiological recreation, sports medicine, sports physiology, sports psychology, sociology of sport, philosophy of sports, history of sports, sports training, biomechanics, physical training, and management in sport.

For all manuscripts are assumed to be exclusively submitted to the scientific and professional publication SPORTS LOGOS, unless otherwise stated and may not be published previously except in abstract form. All authors should participate in the work, in order to take public responsibility for the content and authenticity.

The manuscript should be written in MS Word text editor, font Times New Roman 11, shall not exceed 8 pages, double spaced, including tables, illustrations and instructions. It should be printed on one sided with large margins (2.5 cm). Tables, graphs and illustrations are indicated in the order (eg: Table 1 - Values of motor skills ...) within the text and follow the order of the text. Writing rules for manuscripts includes the following:

Title page: Title page provides information about all authors, including name, first name, graduation, complete address, phone number and email.

Second page: The second page is a abstract not exceeding 200 words The abstract should be short and comprehensive. The content of the abstract should clearly describe the problem, purpose, sample, research methods, conclusions and implications. The summary should be written in English and Bosnian.

Key words: Do not specify more than 5 words, words describing the content of the paper should be written in English and Bosnian.

The text of manuscript: The text should contain the following sections - Headings: Introduction, Methods (including sample, variables, instruments and research methods), Results, Discussion, Conclusion, and References. All pages should be numbered, starting with the title page. No need to put the figures and tables in the text.

Introduction: Defining the problem, the object and purpose of research and research related to the relevant contributions of previous research.

Methods: Methods contains a detailed description of the research to accurately stated: the sample, the object of observation - research and research instruments and procedures. All statistical methods should be mentioned, as well as any other unusual statistical method used should be fully described and mentioned in the literature.

Results: Include research findings.

Discussion: Implies the results of paper comparison with previously published references. It is necessary to link the conclusions with the aim of the work, and thereby avoid statements and conclusions that do not arise from work. If discussion is relatively brief, it should give priority combined with the previous section results. The same applies for the result and conclusion.

Tables: All tables should be numbered with a brief titles describing their contents. Tables should be referenced in the main text of the manuscript. All tables should be simple and the information that should not be duplicated in the text above.

Illustrations: Each illustration should be marked with the number according to their position in the text of manuscript. Illustrations should be of high quality, resolution and clear for further edition. Size of illustrations should be larger than what would be the final printed form.

References: References in the text need to be listed by the APA system (see: Handbook for the publication of the American Psychological Association. Fourth edition, see also: <http://www.apa.org>).

Paper manuscripts and diskettes:

Send a printed copy of the manuscript on paper and enclose the same in electronic form (Word). The Editorial Board reserves the final decision on publication of the article. Manuscripts are not returned. Manuscripts which do not follow instructions are returned to the author for editing.

Reported manuscripts will be assessed through an anonymous review by at least two independent assessors. Rating manuscript will be submitted anonymously to the author, and in case of potential acceptance, articles will be returned to the author for correction.

All manuscripts need to be sent to the following address by mail or in person:

Teachers Faculty of the University "Džemal Bijedić" of Mostar
For Sports logos
USRC "Midhat Hujdur-Hujka", 88104 Mostar
Bosnia and Herzegovina
e-mail: ekrem.colakhodzic@unmo.ba

SADRŽAJ

Aldvin Torlaković, Munir Talović, Gordana Manić, Eldin Jelešković EFEKTI SPORTSKO-EDUKACIJSKOG MENADŽMENTA U SPECIFIČNIM PROGRAMIMA SPORTSKE ŠKOLE.....	4
Zehrudin Jašarević, Indira Jašarević TRANSFORMACIJA USVOJENOSTI MOTORIČKOG ZNANJA UČENICA OD PETOG DO OSMOG RAZREDA U JEDNOGODIŠNJEM NASTAVNOM PROCESU.....	13
Amir Topoljak, Sulejman Kendić, Adem Salihagić ISTRAŽIVANJE ZDRAVSTVENOG SPORTA U REGIONALNOM SPORTSKOM TURIZMU.....	18
Nedžad Vuk, Fuad Bajraktarević, Zinaida Malović SOCIODEMOGRAFSKI PODACI I SPREMNOSTI NA RIZIK I INICIJATIVU U OSTVARIVANJU ZADATIH CILJEVA MENADŽERA.....	26
Lejla Salihamidžić, Faris Varešlija LATENTNA STRUKTURA BAZIČNO-MOTORIČKOG PROSTORA KOD STUDENTICA.....	33
Faris Varešlija UTJECAJ SISTEMA PREDIKTORA SITUACIONE EFIKASNOSTI KOŠARKAŠA NA KRITERIJSKU VARIJABLU UKUPNO PROVEDENOG VREMENA NA PARKETU.....	39
Upute za autore.....	45

Sports logos

Teachers Faculty of the University "Dzemail Bijedić" of Mostar
USRC "Midhat Hujdur Hujka, 88 104 Mostar,
Bosnia and Herzegovina

